Min tid i Frivilligt Drenge Forbund (FDF) – Haarby Kreds

Af Bjarne Graabech Sørensen, 2023

Haarby FDF-kreds 1964

Spejdere og FDF'ere i Haarby[1]

I flere omgange har der været spejdergrupper i Haarby. I foråret 1928 blev der dannet en spejdertrop under KFUM. Denne gruppe af spejdere var ledet af tropsfører Knudsen, mens tropsrådet bestod af en række kendte Haarby borgere. Det var pastor Andreas Ohrt, der var sognepræst i Haarby fra 1927 til 1933, guldsmed Knudsen, apoteker Grønbæk, købmand V. Andersen samt førstelærer Jensen-Storck. I august 1928 annoncerede tropsrådet, at for at vække interesse for spejdertroppen i Haarby ville der blive afholdt et møde i præstegårdshaven med opvisning af Assens spejderne.

[1] Tak til FDF's Visuelle Museum for adgang til det visuelle materiale om forbundets historie. Også en stor tak til Henning Larsen, Erik Dragsbæk og Ole Dragsbæk Madsen for at have gennemlæst og kommenteret manuskriptet. Det er meget værdsat.

Haarbys første spejdertrop deltog i en række turneringer sammen med spejdere fra Aarup, Assens, Faaborg, Glamsbjerg og Middelfart. Ved et stævne i oktober 1928 i Glamsbjerg blev der konkurreret i discipliner som tovtrækning, kastning af redningsreb, samaritergerning og stafetløb. Haarby-troppen vandt såvel tovtrækning som kastning med redningsreb. Et andet stævne blev i september 1929 afviklet i Aarup, og her fik troppen fra Haarby gennemsnitligt de fleste point fra konkurrencerne. Som præmie fik de overrakt en totempæl.

I juni 1930 blev der afholdt et spejderstævne i Haarby. Det skete på Knud Larsens mark, hvor der var opstillet et telt. Der blev afviklet forskellige konkurrencer. Haarby trop vandt disciplinen om bedste indretning af en spejderlejr. Der blev desuden afholdt konkurrence i sportsaktiviteter, hvor den 11-årige Herbert Andersen vandt i hurtigløb.[2] I forbindelse med stævnet deltog alle spejderne i en trist begivenhed. Det var en bisættelse fra Haarby Kirke af en 15-årig spejder fra Haarby, Gunnar Jacobsen, der var død nogle dage før stævnet.

Det er uvist, hvornår denne første spejdertrop i Haarby blev nedlagt, men det har potentielt været i forbindelse med pastors Ohrts forflyttelse i 1933 til et embede som kaldskapellan på Østerbro i København. I hvert fald er der efter 1933 ikke flere beskrivelser af spejdertroppens aktiviteter i Fyens Stiftstidende.

I maj 1960 nævnes der i en notits i Fyens Stiftstidende, at der i 1950'erne har været en FDF-kreds i Haarby.[3] Kredsen havde imidlertid måttet indstille sine aktiviteter som følge af mangel på førere. De aktive drenge i kredsen blev derfor overført til FDF i Flemløse, hvor lærer Hansen, Høed Skole, tog sig af dem. Det har desværre ikke været muligt at finde yderligere dokumentation om denne FDF-kreds.

Der har været en spejderhytte ved Mølledammen, hvor den var opsat på betonpæle i en af de tidligere ørreddamme. Der har herudover været en spejderhytte på Strandgade over for Haarby Fjerkræslagteri og tæt på, hvor roebanen krydsede Strandgade. Det er uvist, hvilke spejdergrupper der har benyttet de to hytter, men det er mest sandsynligt at den første spejdertrop havde hytten ved Mølledammen, mens den første FDF-kreds holdt til i hytten på Strandgade.

I begyndelsen af 1960'erne blev der etableret en ny Haarby Kreds af FDF. Det er denne kreds, som nærværende skrift omhandler. For fuldstændighedens skyld skal det nævnes, at der i Haarby i 1963 blev etableret en afdeling af Frivilligt Pigeforbund (FPF), der nedenfor skal omtales. I 2023 er der i Haarby en aktiv spejdertrop under KFUM, og den optager såvel piger som drenge.

I det følgende gives der en kort introduktion til FDF-forbundet generelt. Herefter en beskrivelse af FDF Haarby kreds under ledelse af Poul A. Jørgensen. Sluttelig følger erindringer fra min tid i FDF fra 1961 til 1969.

Frivilligt Drenge Forbund

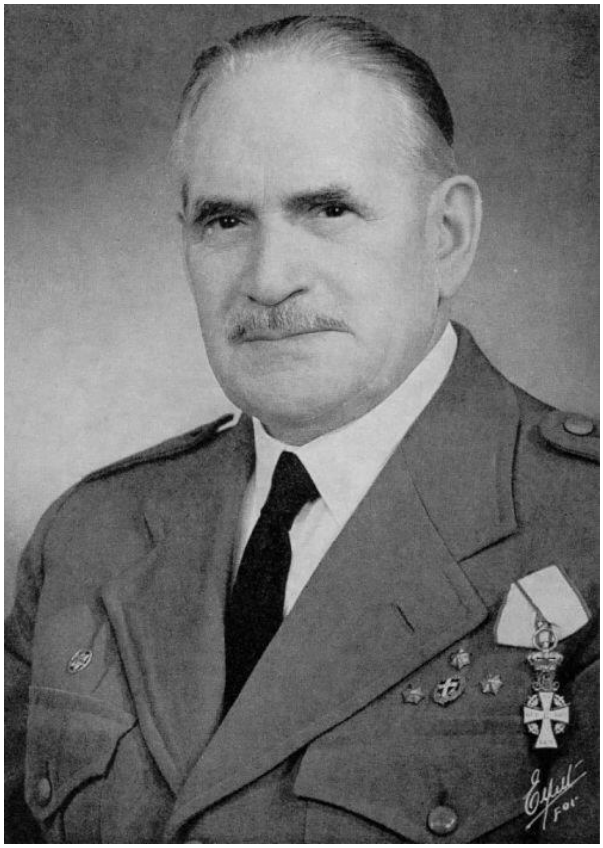
FDF blev oprettet i 1902 af den unge arkitekt og søndagsskolelærer, Holger Thornø. Han var bosiddende på Frederiksberg og havde konstateret, at der manglede udfordringer for de store drenge.

Det var Holger Thornøs vurdering, at de manglende udfordringer for drengene kunne afhjælpes gennem aktiviteter såsom idræt, roning, svømmeundervisning, eksercits, marchture, musikundervisning, "røvere og soldater lege" samt sommerlejre. Alle disse aktiviteter skulle afvikles under religiøs påvirkning gennem gudstjenester, bøn og andre aktiviteter med et evangelisk-luthersk fundament.

Forbundet havde dermed helt fra oprettelsen et sigte mod religiøs påvirkning af drengene. Ligesom hos KFUM-spejderne og De Grønne Pigespejdere fyldte kirkegang og bøn relativt meget i FDF. Det religiøse ophæng fremgik også eksplicit af FDF's motto, der var "*Med Gud for Danmarks ungdom*". I mange byer var det også kirkelige bevægelser, der stod bag etableringen af en lokal FDF-kreds. Det er også evident, at mange præster rundt om i landet var førere eller understøttede aktiviteterne i FDF.

[2] Herbert Andersen blev senere en anerkendt frisør i Haarby.

[3] Fyens Stiftstidende 17. maj 1960.

Arkitekt Holger Thornø (1881-1967), der i 1902 stiftede FDF.

I de første år efter oprettelsen var FDF kategoriseret som en idrætsforening, og fysiske udfoldelser var et betydeligt element i aktiviteterne. I opbygningen af FDF var Holger Thornø i stor udstrækning inspireret af Boys' Brigade, der er en stor, kirkelig ungdomsorganisation i Storbritannien.

I 1908 grundlagde Robert Baden-Powell den verdensomspændende spejderbevægelse, og dens aktiviteter gav inspiration til ændring af fokus i FDF. I forhold til tidligere blev der i højere grad sigte på egentlige spejderaktiviteter såsom friluftsliv, lejrliv, pionerarbejde og primitiv madlavning. Ændringen skete på bekostning af traditionelle idrætsdiscipliner som gymnastik, svømning og roning.

Gennem de efterfølgende år blev FDF's størrelse og organisering udviklet. Forbundet blev efter nogle år landsdækkende, og der blev oprettet mange nye kredse. Den første uden for hovedstaden var i Aalborg, mens den første kreds på Fyn var Odense 1., der blev etableret i 1905.

Helt fra begyndelsen har uniformen været en vigtig del af FDF. Den er et vigtigt element i at sikre en fælles identitet hos drengene. De første år bestod uniformen af en hvid matrostrøje, men i 1919 blev designet ændret til en grå skjorte med skråhue og tørklæde. Denne FDF-uniform var stort set uændret frem til 1970'erne, hvor der i stedet for grå blev valgt blå trøjer.

Det var kendetegnende for FDF, at der blev holdt disciplin således, at der blev stillet op på rækker og stået ret, ligesom det er tilfældet i militæret. Umiddelbart kan det synes overdrevet, at det i en frivillig bevægelse var nødvendigt at imitere militære tilgange, men det har givet vis været nødvendigt for at styre en flok uregerlige drenge. Det gav også et godt helhedsindtryk af gruppen, når drengene var iført ens beklædning og opstillet i geled.

Hvert FDF-distrikt havde deres særlige tørklæderinge. På Fyn var farverne rød og grøn. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Ved 10-års jubilæet i 1912 var der rundt om i Danmark 65 kredse omfattende 6.500 drenge. FDF havde sin storhedstid i sidste halvdel af 1950'erne og 1960'erne, hvor der var over 30.000 drenge i forbundet. Det største registrerede antal FDF'ere

var i 1957 med 33.339 drenge. I 1970'erne faldt deltagelsen, og denne udvikling fortsatte i de efterfølgende årtier. I 2023 er der 440 FDF-kredse fordelt over hele landet med samlet ca. 28.000 medlemmer bestående af både piger og drenge. FDF-forbundet er dermed lidt mindre end Det Danske Spejderkorps, der har over 35.000 medlemmer, og marginalt større end KFUM-spejderne med 27.000 medlemmer.

Drengene i FDF var opdelt i forskellige alderskategorier, hvor hver gruppe havde deres særlige fokus og aktiviteter. Man blev med alderen oprykket fra den ene kategori til den næste, og det var meget vigtigt, at det blev synliggjort. Farven på halstørklædet viste hvilken kategori, som en FDF'er tilhørte.

Alders-Kategori	Alder	Farve på halstørklæde
Poge	7 - 9	Rødt
Pilte	9- 11	Grønt
Væbnerelev	11-12	Grønt
Væbnere	11 – 15	Blåt
Seniorer	15 - 18	Blåt med hvid kant
Førere	-	Ternet

Tiden som poge og pilte var tænkt som en oplæringsperiode, mens man som væbnerelev forberedte sig på at blive væbner, hvor de traditionelle spejderaktiviteter for alvor blev udfoldet. Tiden so senior, også kaldet seniorvæbner, var mere tænkt som en fastholdelse af de unge til at være patruljeførere eller juniorledere for poge og pilte.

Fra opstarten i 1902 og mange år frem var FDF kun for drenge. Først i 1952 blev der etableret et forbund for piger, Frivilligt Pigeforbund (FPF). I 1974 blev FDF og FPF slået sammen, hvilket bevirkede, at piger og drenge deltog i fuldstændigt samme aktiviteter. Forbundet betegnes nu Frivilligt Drenge og Pige Forbund. Sammenlægningen af de to forbund var synkront med den øgede ligestilling mellem kønnene.

Arbejdet i FDF ligner på mange måder andre spejdergrupper. FDF-forbundet har valgt at stå uden for fællesskabet "Spejderne", der omfatter fem spejderkorps. En FDF'er går ikke "til spejder", men "går til FDF". Gennem tiden har der været mange drillerier mellem de forskellige spejdergrupperinger, og FDF blev af spejderne hånligt kaldt for "Fars Drenge Fiser". Gennem årene har der naturligvis været mange fælles aktiviteter og godt samarbejde mellem de fem danske spejderkorps og FDF.

På Sydvestfyn blev der specielt i 1940'erne etableret mange FDF-kredse. I Glamsbjerg var der en FDF-kreds i perioden 1946-1955. FDF-kredsene i Flemløse og Ørsted-Orte blev etableret i 1948, mens Brylle-kredsen blev oprettet i 1949. I efterkrigstiden blev der således mange steder rundt om i landet taget et initiativ for at aktivere drenge i FDF-forbundet.

Tørklæderne var det tydelige tegn på hvilken gruppe af FDF'ere, som man tilhørte. Det røde nederst var til poge, det grønne til pilte, det blå til væbnere, det blå med hvid kant til seniorer, mens det ternede tørklæde var til lederne. Det højrøde tørklæde var til ledere i landsorganisationen.

Haarby FDF i 1960'erne

Efter en periode uden en spejdertrop i Haarby blev der i foråret 1960 taget et initiativ til at etablere et

nyt tilbud til byens drenge. Det var i form af en FDF-kreds.

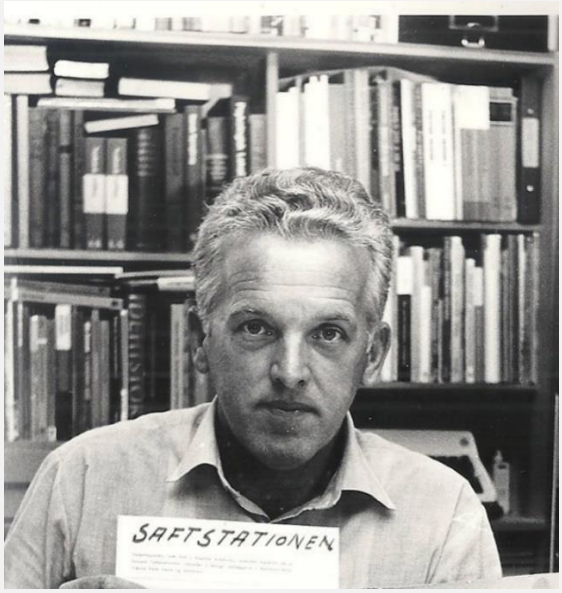
Initiativtageren var Poul A. Jørgensen, der var en af de unge, moderne lærere, der i 1960 var kommet til Haarby Folke- og Realskole. Med stor entusiasme igangsatte han opbygningen af en ny FDF-kreds i Haarby.[4] Som jeg erindrer det, havde han selv været aktiv i den FDF-kreds, der en periode i slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne fandtes i Glamsbjerg. Han havde dermed et førstehåndskendskab til FDF-forbundet.

Poul A. Jørgensen var ubetinget den rigtige leder til opbygning af en ny FDF-kreds i Haarby. Han havde karisma og var en ildsjæl. Desuden havde han en stor arbejdskapacitet og blev hurtigt kendt og afholdt i lokalområdet. Gennem de år, hvor kredsen bestod, var det Poul A. Jørgensen, der var den ubestridte leder og tog alle de nødvendige beslutninger for den lokale FDF-kreds virke. Uden en person af hans format havde det næppe været muligt så hurtigt og effektivt at få opbygget en velfungerende FDF-kreds. Anderledes udtrykt var han det solide fundament for Haarby FDF.

Poul A. Jørgensen (1934-1996)[5]

Poul Arnold Jørgensen blev født den 4. februar 1934 i Glamsbjerg, som søn af købmand Johannes Vilhelm Jørgensen og hustru Ella Kristine. Han indledte sit uddannelsesforløb i begyndelsen af 1950'erne med en præliminæreksamen fra Glamsbjerg Fri- og Efterskole. I 1953 blev hans student fra Rungsted Statsskole. Efter sin studentereksamen valgte han at påbegynde en seminarieuddannelse, og i 1956 dimitterede han som lærer fra Haderslev Statsseminarium. Herefter fungerede han to år som lærer i Haderslev og to år i Aarhus.

I 1960 blev Poul A. Jørgensen ansat som lærer ved Haarby Folke- og Realskole. På flere områder var han banebrydende for skolen i Haarby. Han var en dygtig pædagog, og med sin nytænkning i undervisningen var han meget vellidt blandt eleverne. Han var i sit virke særdeles aktiv og havde en imponerende arbejdskapacitet. Udover at stifte og lede FDF-kredsen var han fra 1964 skolebibliotekar, og i perioden 1964-1968 var han leder af den lokale ungdomsskole.

Poul A. Jørgensen med en af de mange andre sager, som han engagerede sig i: Bevarelse af saftstationen i Haarby.

Det var kendetegnende for Poul A. Jørgensen, at han løbende supplerende sin uddannelse. Han tog en række årskurser, der bl.a. omfattede fransk på Sorbonne Universitetet og historie på Aarhus Universitet. Desuden foretog han omfattende studier i filosofi, psykologi, historie og politik.

Gennem mange år var han særdeles aktiv som skribent og foredragsholder. Det begyndte i 1960'erne og 1970'ene med indlæg i aviser og tidsskrifter. Siden blev det også til optræden i Danmarks Radio, hvor han bl.a. medvirkede i en række TV-udsendelser, hvilket gjorde ham til en kendt debattør i samfundsdebatten.

Sammen med sin hustru, Margit, oprettede han i 1978 Forlaget Haarby, som havde en række meget markante udgivelser. Bl.a. udgav forlaget de to bøger om Haarbys historie, som Poul A. Jørgensen var forfatter til. Udgivelserne omfattede også mere generelle publikationer som "Hvordan finder vi en ny fælles målsætning".

I 1979 blev han af Morgenposten Fyens Stiftstidende kåret som "Årets Fynbo", og i 1984 fik han "Kosan-

[4] Fyens Stiftstidende 17. maj 1960.

[5] Bygger primært på nekrolog i Fyens Stiftstidende 22. februar 1996.

prisen". Der var således stor opmærksomhed omkring hans virke.

Allerede i 1982 forlod Poul A. Jørgensen lærerstillingen ved Haarby Skole. De sidste år af sit liv var han af helbredsgrunde nødsaget til at nedsætte tempoet i sit arbejde, men var dog på flere områder fortsat aktiv. Han døde allerede som 62-årig i februar 1996.

Det var kendetegnende for Poul A. Jørgensen, at han var præget af positivt livssyn og trods sygdom aldrig mistede interessen for samfundsforhold. Han var en uforlignelig igangsætter og organisator, som bl.a. Haarby FDF høstede frugten af.

Med Poul A. Jørgensens alt for tidlige bortgang mistede Haarby en markant drivkraft og samfundsdebattør. På hans gravsted på Haarby Kirkegård står: "*Strør vi frøkorn, hvor fremad vi går, vil det blomstre en dag i vort spor.*" Det rammer særdeles flot hans virke!

Den store udfordring for den nye kredsleder var at finde andre ledere, der ville indgå i det daglige arbejde med drengene. Ved etableringen var der kun et begrænset antal drenge eller unge, der selv havde været FDF'ere, og som kunne og ville fortsætte som juniorledere i den nye kreds. Det satte en begrænsning for aktiviteterne i kredsen.

Fra Flemløse FDF kom der en enkelt leder med til den nyetablerede Haarby-kreds. Det var H.C. Hansen, der gennem nogle år med sit store engagement fik stor betydning for det daglige arbejde med FDF-kredsen. Mens Poul A. Jørgensen tog sig af den overordnede ledelse, var det H.C. Hansen, der var den operative leder blandt drengene, og han var med sin usnobbede facon og et godt humør særdeles vellidt.[6]

Udover, at der var nogle FDF'erne, der kom tilbage fra Flemløse for at blive en del af den nye kreds, kom der mange nye drenge til fra Haarby-området. I august 1961 var der 89 drenge, der var aktive i FDF-kredsen, og antallet voksede de efterfølgende år. Fra kredsledelsens side blev der gjort en målrettet indsats for at uddanne nye ledere. Flere blev sendt på førerhøjskole i Odense. Herudover var der en række frivillige, der understøttede kredsens aktiviteter.[7]

Fra begyndelsen blev der nedsat en kredsbestyrelse, der havde provst Chr. Bruun-Mogensen som formand. Men der var også andre lokale, der støttede etableringen af den nye FDF-kreds. Det var bl.a. konsulent Hjalmer Folving, hvis søn Steen var aktiv i kredsen. Også mejeribestyrer Niels Ullerup og andre borgere i Haarby bidrog til at sikre det nye tilbud til drenge en god opstart. I 1962 blev bogtrykker Edvard Aagesen formand for Haarby FDF-kreds, og det hverv varetog han frem til nedlæggelsen af kredsen.

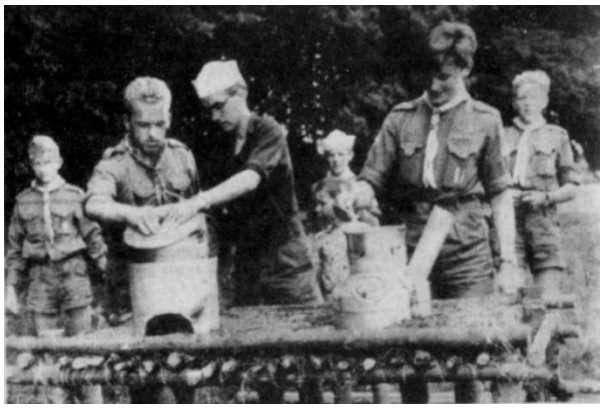

Provst Christian Bruun-Mogensen, Haarby hugger brænde til FDF. På det første bål på Marselisborglejeren skulle lægges brænde hugget af præster landet over som en hilsen fra den danske folkekirke. Kilde: Fyens Stiftstidende 13. juni 1962.

[6] H.C. Hansen arbejdede først ved landbruget. Senere tog han 2-årigt realkursus på Glamsbjerg Fri-og Efterskole og påbegyndte herefter en seminarieuddannelse.
[7] Fyens Stiftstidende 15. august 1961.

På sin vis er det tankevækkende, at ingen af Poul A. Jørgensens lærerkollegaer på Haarby Folke- og Realskole engagerede sig i den nye FDF-kreds. Det er uvist, hvad årsagerne hertil var, men den manglende tilgang af ledere gav i hele kredsens levetid store udfordringer i forhold til at dække de mange aktiviteter for drengene i FDF-kredsen.

I de første år strømmede det ganske enkelt til med drenge, der ønskede at blive en del af den nye kreds. I september 1962 var der 105 drenge i Haarby FDF – men kun to førere. Af den årsag måtte man lukke for yderligere tilgang, og mange aktiviteter for de mindre måtte alene dækkes af de store drenge på 15-16 år.

Kredsleder Poul A. Jørgensen og nogle af drengene arbejder ved et såkaldt bålkomfur, der skulle anvendes på Marselisborglejren i 1962.

Efterhånden som deres børn kom ind i kredsen, var der imidlertid nogle fædre, der tog ansvar for arbejdet i Haarby FDF og meldte sig som førere. Det var først og fremmest Harald Larsen fra Billesgård, der havde sønnerne Kaj og Johannes, Erik Hempler fra Filstruplund med sønnerne Niels og Ole samt Karl Frederiksen fra Landø med sønnerne Bent og Ole.

Det var en inhomogen gruppe af nye ledere. Harald Larsen var rundet af Indre Mission, og han havde fokus på den kirkelige del af arbejdet i kredsen. Erik Hempler havde sit udgangspunkt i friskole-/højskolebevægelsen, og han havde fokus på lejr- og fritidsliv. Til forskel fra de to var Karl Frederiksen fuldstændig udogmatisk. Karl var med sin tømrerbaggrund en god praktiker, der på mange måder hjalp os med lejropbygning og andre praktisk relaterede opgaver.

På billedet fra 1964 af Haarby FDF øverst i dokumentet ses lederne i midten. Kredsleder Poul A. Jørgensen er i centrum i anden række. Til højre for ham sidder Karl Frederiksen og H.C. Hansen. Til venstre er det Harald Larsen og Erik Hempler. Ledergruppen var meget diversificeret, men kompletterede hinanden på forskellige områder. Alle i lederkredsen var venlige og imødekommende. Omgangen med drengene var på alle måder positiv og inkluderende. I forhold til omgangen med lærerkredsen på skolen havde lederne i FDF en anderledes og mere dedikeret tilgang til arbejdet med drengene.

I forbindelse med etableringen af kredsen skulle der foretages indkøb af diverse lejrudstyr. Der skulle erhverves telte, køkkengrej, økser, spader og meget andet, der er en forudsætning for, at en FDF-kreds kunne fungere. Med udstyret på plads var aktiviteterne ret hurtigt i gang, og udendørslivet som FDF'er kunne begynde for de forventningsfulde drenge.

Det er uvist, hvordan de mange og dyre indkøb blev finansieret bortset fra, at Haarby Kommune løbende gav tilskud til FDF-kredsen. I 1964 blev der således ydet et tilskud på 500 kr. til kredsens aktiviteter.[8] Det er ikke usandsynligt, at der har været lokale sponsorer, der har bidraget til at finansiere investeringen i lejrudstyr m.v.

I kredsen var der meget strukturerede mødeaktiviteter. Hvert halvår blev der hos den lokale bogtrykker trykt et lille kort, som man kunne have i lommen på uniformsjakken. Heraf fremgik det, hvornår der for de forskellige grupper var møder, lejrture og andre arrangementer.

Hver måned var der kredsmøde med et tema, og hvor kredslederen var mødeleder. Herudover var der for de forskellige grupper møder to gange om måneden. I nogle weekender var der ture ud i naturen. Det kunne være både lørdag og søndag eller blot den ene dag. Årets højdepunkt i kredsen var sommerlejren, der blev afviklet i juli måned.

[8] Fyens Stiftstidende 4. december 1964.

Den første store lejr, som Haarby FDF deltog i, var Landslejren 1962, der blev afholdt i Marselisborg ved Aarhus. Deltagelsen foregik som et samarbejde i Søholm-gruppen, der bestod af Haarby, Flemløse, Tommerup og Ørsted. De omkring 80 deltagende FDF-drenge fra Søholm-gruppen var ledet af Poul A. Jørgensen.[9]

Kredsfører Poul A. Jørgensen og væbner Alex Jørgensen ved et af de nyerhvervede telte til Haarby FDF.

Bortset fra væbnernes individuelle patruljemøder foregik indendørsaktiviteterne i Teknisk Skole, der i slutningen af 1950'erne var blevet en del af Haarby Folke- og Realskole. Da lokalerne også blev anvendt til almindelig skoleundervisning, ungdomsskole m.m., måtte der efter hver aktivitet ryddes helt op, så der var klar til den efterfølgende dags skoleundervisning. Det var naturligvis uhensigtsmæssigt, og der blev derfor arbejdet målbevidst for at finde et andet domicil til Haarby FDF.

Valget faldt på den gamle præstegårdslade på Møllevej. Haarby Menighedsråd understøttede enstemmigt, at FDF i Haarby kunne få brugsrettet over præstegårdsladen, og sognerådet vedtog på et møde i juni 1963 at købe grunden forudsat, at den kunne erhverves for en rimelig pris. Kommunen ville desuden forsøge at opnå tilladelse til løbende at give et tilskud til renter og afdrag på bygningen.[10]

I foråret 1963 blev der udarbejdet foreløbige tegninger for en ombygning således, at laden kunne rumme et kredslokale på 108 m^2 samt to større og to mindre mødelokaler til aktiviteterne. Det var planen, at bygningen skulle ombygges i løbet af 1964, og hele projektet skulle stå færdigt i vinteren 1965. Ombygningen af præstegårdsladen ville kunne give særdeles gode faciliteter til aktiviteterne i Haarby FDF.

Planerne om ombygning af præstegårdsladen blev imidlertid aldrig realiseret. Måske var det uden for økonomisk rækkevidde at gennemføre en gennemgribende ombygning af den gamle og nedslidte bindingsværkslade. En anden mulig årsag er, at kommunen ikke har fået tilladelse til at yde det nødvendige tilskud til renter og afdrag. Fra at være et af de store emner på kredsmøder med planer for indretning m.v. blev der ikke længere talt om egen bygning. FDF-aktiviteterne fortsatte som hidtil i lokalerne i skolens bygningsmasse.

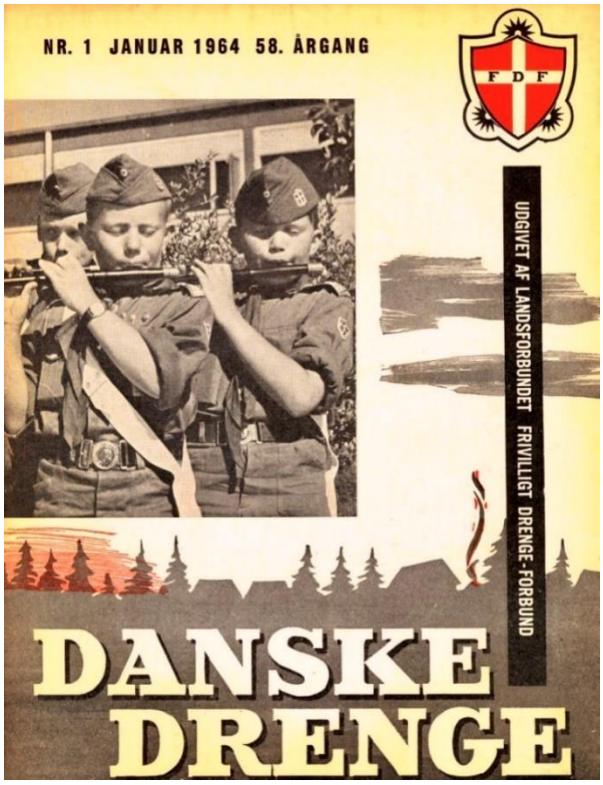
Præstegårdsladen på Møllevej, hvor det var planen at lægge FDF-aktiviteterne.

I marts 1962 skete der en udvidelse af aktiviteterne i Haarby FDF. Der blev etableret en afdeling for poge, der var drenge på 7-9 år. Der var stor tilstrømning, idet ca. 20 drenge mødte op til det første møde. Bag initiativet stod bl.a. to af førernes hustruer. Det var Poul A. Jørgensens hustru, Margit, og Erik Hemplers hustru, Minna. Med det nye initiativ var Haarby FDF fuldt udbygget, bortset fra, at der ikke var musikaktiviteter, der i andre fynske kredse fyldte ret meget.[11]

I 1963 var der bestræbelser på at etablere et FDF-orkester i Haarby, ligesom det var tilfældet i man-

[9] Fyens Stiftstidende 18. juni 1962.
[10] Fyens Stiftstidende 31. marts 1963.
[11] Fyens Stiftstidende 21. marts 1962.

ge andre kredse. Den lokale sygekassekasserer, Chr. Clemmensen, havde fået den ide, at han ville danne et byorkester, og søgte derfor efter musikinteresserede, der kunne udgøre orkestret.[12] I den forbindelse satte Chr. Clemmensen i udsigt, at han ville være behjælpelig med at få dannet et FDF-orkester. Anstrengelserne blev imidlertid ikke til noget, og Haarby FDF måtte i forbindelse med arrangementer og parader fortsat trække på tamburkorps og orkestre fra andre FDF-kredse.

Flere gange om året udkom der et FDF-blad, der blev kaldt Danske Drenge. Her kunne der findes forskellige historie om FDF-aktiviteter samt diverse nyttige oplysninger til drengene.

I 1963 blev der i Haarby etableret en kreds af Frivilligt Pige Forbund (FPF). Kredslederen var Signe Frederiksen, mens Emmy Høj var delingsfører. Herudover var der nogle ældre piger, der også bidrog i ledelsesarbejdet. Der har været et udækket behov, idet der hurtigt blev stor tilslutning til den nye kreds. Aktiviteterne i FPF lå på mange områder tæt på FDF's virke. Det var f.eks. patruljearbejde, lejr- og orienteringssport samt undervisning i knob, førstehjælp m.v. Men pigerne havde også aktiviteter, der ikke indgik i drengenes virke. Det var bl.a. madlavning og barnepleje.

Det var naturligt at etablere et tæt samarbejde mellem FDF og FPF-kredsene i Haarby. Man lånte i stor udstrækning udstyr af hinanden, og der var også en række fælles aktiviteter. Nogle gange var der fælles nytårsmønstring og kredsmøder, men langt de fleste aktiviteter foregik hver for sig. Vi drenge syntes heller ikke, at det var sjovt, at vi også i denne sammenhæng skulle være sammen med pigerne. Det var rigeligt, at vi skulle tilbringe skoletiden sammen.

I december 1963 blev der dog i fællesskab mellem FDF og FPF åbnet en julestue for at skaffe midler til arbejdet i kredsene. Julestuen blev etableret i Bondestandens Landboforenings tidligere kontorer på Algade. Der blev solgt varer, der typisk ikke kunne erhverves i byens forretninger og omfattede genstande fra Kina, Indien og Afrika. Herudover blev der solgt håndarbejde, som pigerne i FPF havde lavet. Det gik strygende med afsætningen, og allerede på førstedagen blev der solgt for 1.700 kr. Blandt de afsatte varer var afrikanske krigstrommer og risfugle lavet af bøffelhorn. Det var virkelig en fornyelse af vareudbuddet i Haarby.

Blandt de aktiviteter i Haarby FDF, der gav genklang, var, at der i november 1964 blev afholdt et 40 km orienteringsløb for seniorer. Løbet var tilrettelagt af førerne H.C. Hansen, Karl Frederiksen og Erik Hempler. I alt 21 seniorer fra Haarby deltog i løbet, der tog 22 timer og gik over Glamsbjerg, Nr. Broby, Broholm, Ørsted og tilbage til Haarby. Undervejs skulle der løses forskellige opgaver. Der er desværre ikke vidnesbyrd om hvem, der vandt orienteringsløbet.

I oktober 1965 blev der afholdt FDF-mesterskaber i orienteringsløb. Det foregik i terrænet ved Sletten nær Himmelbjerget. Et hold fra Haarby bestående af Kaj Larsen, Verner Hansen og Karsten Skov kvalificerede sig til deltagelse og opnåede et flot resultat som nr. 4 i B-klassen. Det var et resultat, der blev højt anerkendt i Haarby kredsen.

I 1965 blev der berettet om, at der var næsten 200 medlemmer af FDF og FPF, og det var rigtigt mange for en by som Haarby. Det fordelte sig med 98

[12] Fyens Stiftstidende 10. februar 1963.

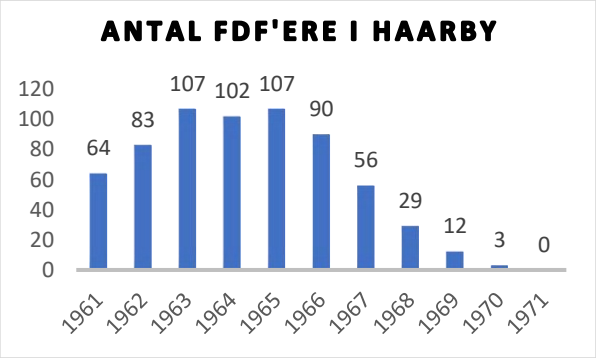
drenge med fem voksne førere, mens pigernes antal var 87 med tre voksne førere.[13] Faktisk var Haarby FDF den største kreds på Vestfyn. Det var ikke mindre end imponerende, at det var lykkedes at samle så mange af børnene i byen til FDF/FPF-aktiviteter.

Udfordringen med at rekruttere førere var der fortsat, og i august 1965 påbegyndtes en førerskole for kredsens seniorvæbnere og førere. Kurset var tilrettelagt af kredsfører Poul A. Jørgensen og væbnerfører H.C. Hansen. Emnerne omfattede bl.a. "Storvask og årsplanlægning", "Forældrene siger deres mening", "Kan kristendom og ungdom forenes?" og "Hvad kan vi lære af spejderne?". Intentionen var at skaffe flere ledere, hvilket dog kun i begrænset omfang blev opfyldt.

Selvom der ikke var et tamburkorps eller orkester under Haarby FDF afholdt man i maj 1966 et tamburkorpsstævne i Haarby. Der deltog over 50 drenge fra FDF i Odense, Middelfart og Aarhus. Formålet var, at deltagerne skulle udvikle deres kompetencer på deres instrumenter og hovedsagelig stortrommer. Drengene overnattede på skolen, hvor kurset foregik, men de blev indkvarteret til middag hos FDF'erne i Haarby Kredsen. Som afslutning på stævnet var der en marchtur gennem byen, så det udadtil blev markeret, at det var en særlig begivenhed, at Haarby var udvalgt til afholdelse af et FDF-musikstævne.

Efter afholdelse af et antal Giraffester i første halvdel af 1960'erne blev der økonomisk grundlag for at opføre Haarbyhallen. Det var et stort projekt, og den 1.100 m^2 store hal stod færdig i 1966. Med adgang til en hal blev der et langt bredere udbud af sportsaktiviteter i Haarby. Mange drenge, der havde været FDF'ere, forlod kredsen og satsede i stedet på de nye tilbud af sportsgrene. Tilsvarende var tilgangen af nye drenge langt lavere end tidligere. Fra 1966 til 1967 var der således et fald på næsten 40 % af medlemmerne i FDF-kredsen.

Sammenfaldet mellem etableringen af hallen og den ændrede ungdomskultur i den sidste del af 1960'erne blev begyndelsen på nedturen for tilslutningen til Haarby FDF. Samtidigt var udfordringen med at rekruttere førere fortsat uløst. Antallet af FDF'ere faldt drastisk de efterfølgende år.

Antal FDF'ere i Haarby Kreds fra første optælling i 1961 til nedlæggelsen i 1971. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

I 1971 blev Haarby FDF nedlagt. Der var ikke længere et grundlag for at videreføre aktiviteterne med relativt få aktive drenge i kredsen. Den kreds, som Poul A. Jørgensen fik etableret i 1960, fik dermed kun en 11-årig levetid.

I samme periode blev der nedlagt flere af de FDF-kredse, som Haarby FDF samarbejde mest med. Tommerup Kreds blev nedlagt i 1970, Flemløse i 1971, Brylle i 1976, mens Ørsted-Orte lukkede i 1978. Det var på sin vis trist, men uundgåeligt med mange nye tilbud og en radikalt ændret kultur. Heldigvis lever FDF/FPF videre i andre kredse og sikrer piger og drenge store oplevelser i et godt fællesskab.

Mit liv som FDF'er i Haarby

I FDF Haarbys 11-årige levetid var jeg aktiv de fleste af årene, og mine erindringer fra den tid vil jeg beskrive i det følgende. Fremstillingen er naturligvis farvet af de omkring 60 år, der er gået siden, og mange af oplevelserne er givet vis også glemt eller sat i en forkert kontekst. Det er alligevel mit håb, at beretningen vil give et indtryk af oplevelserne i Haarby FDF i den periode.

Overordnet betragtet var det en tid, som jeg var meget glad for. Det er mit håb, at det fremgår af nedenstående fremstilling. Tilknytningen til Haarby FDF har givet mig mange minderige oplevelser og måske mest af alt et værdisæt for resten af

[13] Fyens Stiftstidende 12. januar 1965.

livet. Såvel oplevelser som værdisæt ville jeg nødigt have været foruden.

Mit forløb som FDF'er

I Haarby FDF begyndte jeg som pilt og sluttede efter mange år som senior. Hvis man er vedholdende, er det et traditionelt forløb, når man som voksen ikke bliver leder. I nedenstående tabel er med årstal gengivet det forløb, som jeg havde i FDF.

År	Grad i FDF
1961	Pilt
1962	Pilt
1963	Væbnerelev
1964	Væbner
1965	Væbner
1966	Væbner
1967	Senior
1968	Senior
1969	Senior

Mit forløb som FDF'er i Haarby i perioden 1961 til 1969.

Det var i begyndelsen af 1961, at jeg blev optaget som pilt. Det var på det tidspunkt det første trin, som FDF'er i Haarby. Efter piltetiden var jeg i ét år væbnerelev, hvorefter jeg i tre år var væbner, og det sidste trin som senior varede ligeledes tre år. I 1969 forlod jeg kredsen, idet jeg fik andre interesser end aktiviteterne i FDF, ligesom jeg brugte mere tid på min uddannelse.

Begyndelsen af min FDF-tid

Som jeg erindrer det, var det aldrig til diskussion, hvorvidt jeg skulle være aktiv i den nye FDF-kreds. Det var en så stor begivenhed, at der var kommet FDF til Haarby, at vi naturligvis skulle være en del af det nye tilbud til drenge. Hvis man desuden var lidt skoletræt, var der her en mulighed for at foretage sig noget helt andet. Uden for skolen var der andre aktiviteter, som vi deltog i. Mange af os gik i vintersæsonen i danseskole og til gymnastik, og i sommerperioden spillede vi fodbold. Men at blive FDF'er var noget helt andet, som vi også gerne ville opleve.

Mine forældre var indstillet på, at jeg, ligesom de fleste af mine klassekammerater, skulle opleve spejderlivet. Som ung havde min mor været spejder, og fra den tid havde hun mange gode erindringer, så den mulighed skulle jeg også have. Min storebror, Erik, havde nogle år været FDF'er i Flemløse Kreds, og han var også en kort tid med i den nyetablerede kreds i Haarby. For mit vedkommende var der dermed ingen forhindringer for at kunne påbegynde tilværelsen som FDF'er.

Før aktiviteterne gik i gang, var der indkøbt en ny grå FDF-uniform. Vi blev desuden udstyret med en skråhue samt et grønt halstørklæde, der markerede, at vi var pilte. Der var også anskaffet et reglementeret bælte med et meget specielt spænde med de manende ord: "*Ret ryggen – og tal sandhed*".[14] Vi oplevede, at det var vigtigt at have det helt rigtige FDF-bælte, og det stod derfor højt på ønskelisten hos os FDF'ere in spe.

I sommerhalvåret gik vi i korte, grå bukser, mens vi om vinteren var iført grå knickers og lange, matchende grå strømper. Hertil anvendte vi brune, praktiske sko. Udover beklædningen blev der anskaffet diverse udstyr til udendørsaktiviteterne. Også to sangbøger blev der anskaffet. De blev kaldt "FDF-sangbogen" og "March og Lejr". Med det udstyr kunne vi påbegynde tilværelsen som FDF'ere.

Det var naturligvis en stor dag, da vores årgang i 1961 skulle begynde "*til spejder*", som vi kaldte det. Men vi var også lidt utrygge ved en hel ny aktivitet. Fra skolen kendte vi Poul A. Jørgensen, der var klasselærer for vores parallelklasse, så det var ikke problemet. Lokalerne var vores egne klasselokaler, og det var der deri heller ikke nogen udfordring. Men alligevel var det hele meget nyt, og kunne vi nu lære alt det, som der blev krævet af en FDF'er?

[14] Mantraet "*Ret ryggen og tal sandhed*" kommer oprindeligt fra gymnastikken, hvor det blev benyttet til at fastholde et dobbelt sundhedsbegreb mellem det kropslige og det mentale. FDF valgte at overtage mantraet, da man skulle finde tekst til bælterne.

FDF-bæltet med de bevingede ord til FDF-drengene.

Heldigvis viste det sig hurtigt, at der ikke var noget at være nervøs for. Fra skolen kendte vi stort set alle i kredsen, og der blev ikke stillet større krav, end vi kunne honorere. Selvom vi var de yngste pilte, blev vi hurtig integreret i fællesskabet i Haarby FDF.

Faktisk oplevede vi det uventede at blive bedre behandlet af de større drenge, end vi gjorde i skolen eller på gaden, hvor der ofte var en hårdhændet omgang med de yngre. I FDF-sammenhænge havde de store drenge et ansvar for os mindre, og det tog de seriøst. Der var også et andet hierarki os jævnaldrende drenge imellem. I FDF var det andre kriterier, som vi blev vurderet ud fra, end i skolen eller i forbindelse med sportsaktiviteter.

Til den praktiske undervisning havde vi nogle af de ældre drenge, der tog sig godt af os pilte. Vi fik ligefrem et kammeratligt forhold til flere af dem. Blandt de unge gruppeledere, som tog af os i begyndelsen, var Steen Folving, Flemming Larsen, Kaj Madsen og flere andre. De var dygtige og tålmodige med os, og det satte vi stor pris på. De ældre drenge fik til gengæld en værdifuld ballast med til den videre tilværelse i form af ledelseserfaring.

<u>Aktiviteter de første år som FDF'er</u>
Aktiviteterne i den nye FDF-kreds var meget strukturerede. Hver måned uden for sommerferien var der et kredsmøde, hvor alle i FDF-kredsen var samlet uanset, om man var pilt, væbner eller senior. Herudover var der separate samlinger for pilte, mens væbnere holdt deres egne patruljemøder. Endelig var der i mindre omfang særlige aktiviteter til seniorerne. Det hele var veltilrettelagt for et kommende halvår. Som FDF'er i Haarby var man således aldrig i tvivl om hvilke aktiviteter, hvori man skulle deltage.

Kredsmøder
Kredsmøderne var det bærende element i FDF-kredsens aktiviteter. Med hele kredsen samlet kunne den særlige FDF-tilgang understøttes, og der kunne gives den nødvendige information til alle i kredsen. Én gang om måneden fra september til juni var kredsen samlet til kredsmøderne. Det var ofte de samlinger i FDF, som vi så mindst frem til, idet de mindede lidt for meget om skoletiden og uden særlig aktivering af den enkelte.

Det var kredslederen, Poul A. Jørgensen, der forestod kredsmøderne, og de var velforberedte. Til de fleste kredsmøder var der et tema, der blev behandlet. Nogle gange var der indlæg af folk udefra, mens ledere fra kredsen andre gange gav et oplæg om det specifikke emne.

Temaerne spændte vidt på kredsmøderne. Nogle gange var de af religiøs eller værdidannende karakter, hvor en f.eks. en præst eller en højskolemand fortalte om emner, og hvor der blev indledt en dialog med medlemmerne af kredsen. Andre gange var temaerne rettet mod egentlige spejderaktiviteter, og det var ofte interessant, når man gerne ville lære mere om spejderlivet.

På kredsmøderne blev der også taget politiske emner op. Jeg erindrer særligt et kredsmøde, hvor Poul A. Jørgensen talte om den "gule fare", altså en konfrontation med Kina. Til at illustrere det store lands kapacitet benyttede han det billede, at hvis man opstillede en kolonne à 6 personer, og man skød dem ned forfra, mens de gik, var Kina så folkerigt, at kolonnen altid kunne gå. Det billede på Kinas styrke gav virkelig stof til eftertanke for en ung og påvirkelig dreng.

De mere seriøse temaer blev som regel suppleret med humoristiske indslag, hvor nogen fra kredsen opførte en sketch eller andet. Særligt erindrer jeg et møde, hvor Bent Poulsen fra Strandgade optrådte. Efter bestået realeksamen blev Bent konstabel, og på en orlov viste han sine evner til at

håndtere et gevær. Det var så hylende morsomt, at det fortsat sidder fast i hukommelsen.

Den bygning hvor de fleste FDF-aktiviteter blev afviklet. Bygningen blev opført i 1955 som Haarby Tekniske Skole og blev i slutningen af 1950'ene overtaget af Haarby Folke- og Realskole. Den rummer nu Haarby Lokalhistoriske Arkiv.

Der blev naturligvis også i løbet af mødet sunget mange sange fra de to sangbøger, der var obligatoriske hos FDF. Afslutningsvis blev der bedt "Fadervor" og andre bønner. FDF hvilede som nævnt på den kristne tro, og det var især tydeligt på kredsmøderne. Møderne havde et klart sigte i forhold til at sikre opfyldelse af FDF's formål om at møde børn og unge med evangeliet. I forhold til mange andre kredse blev det vist ikke overdrevet i Haarby FDF, men det kristne ophæng var en fast bestanddel i mange af aktiviteterne, og ikke mindst på kredsmøderne.

Nogle gange var hele kredsen samlet til udendørsaktiviteter. Det var f.eks. tilfældet, da der en lun forårsaften blev arrangeret et fælles lejrbål ved Skovkrogen. Det var fantastisk at sidde i den halvmørke skov og nyde bålets knitren, mens vi sang forårssange fra FDF-sangbogen. Cykelturen hjem til Haarby i en stor flok var også en god oplevelse i den halvmørke forårsaften.

Haarby FDF var meget udadvendt og havde et tæt samarbejde med andre kredse. Det var ikke mindst sammen med de andre kredse i Søholmgruppen, men der var også samarbejde med andre fynske kreds. Der var i Haarby besøg af andre kredse, hvor deltagerne blev indkvarteret privat. Ved et af disse arrangementer havde vi en FDF'er fra Odense boende hos os. Det var meget spændende at høre, hvordan FDF-aktiviteterne var i en stor Odense kreds.

Flere gange, mens jeg var FDF'er, blev der afholdt arrangementer for hele kredsen og forældre i salen på Haarby Kro. Ved et sådant arrangement blev der opbygget en interimistisk lejr af rafter og telte, så det kunne fornemmes, hvordan lejrlivet tog sig ud. Andre gange kom der gæster udefra. Jeg erindrer således et besøg af Harmoniorkestret Kærne, der senere blev til Østjysk Musikforsyning. Orkestret blev dannet i 1963 og var udspundet af FDF i Aarhus. Det var en stor oplevelse at se dem på scenen i Haarby Kro.

Nogle af de mange knob, som vi lærte i tiden som pilte.

I begyndelsen af juni 1966 var der arrangeret et besøg på Langesø Slot ved Morud. Foruden parken med tulipanløg var der en sjælden mulighed for at bese selve slottet. Det var et af de relativt få udadvendte familiearrangementer i Haarby FDF, hvor også forældre og søskende kunne deltage. Også dette arrangement blev en stor succes.

Piltetiden

Tiden som pilt var det første niveau på rangstigen i FDF-hierarkiet. Pilte var for drenge mellem 9 og 11 år, og det var på det niveau, hvor man i FDF

Haarby kunne påbegynde opbygningen af de grundlæggende spejdermæssige færdigheder.

Én eller to gange måneden var der såkaldte piltemøder, hvor alle pilte mødtes i Teknisk Skole. Gruppen blev opdelt i mindre hold, så der ikke var for mange ad gangen for de unge ledere at skulle håndtere.

Min skråhue og mit piltehalstørklæde er fortsat i mine gemmer.

Møderne indeholdt bl.a. træning i orienteringsløb med kortlæsning samt anvendelse af kompas, knobbinding og andre nødvendige kompetencer for lejrliv. Faktisk kan jeg fortsat nogle af de knob, som vi lærte, herunder råbåndsknob, dobbelthalvstik, tømmerstik og flagknob.

I programmet indgik også mange andre færdigheder, som spejdere kan få brug for. Der blev bl.a. gjort meget ud af at lære os at håndtere en økse, som kan være et farligt redskab i ukyndige hænder. Gennem tiden er mange kommet til skade ved uforsigtig anvendelse af en økse, og det kan endnu ramme mig, når jeg ser nogen anvende en økse forkert.

Der blev også anskaffet en dolk, der er helt uundværligt for spejdere. Dolken blev anvendt til stort set alt fra at skrælle kartofler til at skære snor over i forbindelse med lejropbygning. Ret beset var dolken nok en FDF'ers vigtigste personlige redskab, og det var en katastrofe at miste den. Også dolken lærte vi at håndtere på forsvarlig vis.

Desuden skulle vi anskaffe rygsæk, sovepose, feltflaske, lommelygte og meget andet udstyr, der var nødvendigt for et udendørsliv. Det var ret bekostelige anskaffelser, og en del af udstyret blev givet til fødselsdage og jul. Det var ikke alle, der havde råd til hele udstyrspakken og derfor måtte nøjes med det, som der var adgang til. Jeg erindrer nu aldrig, at det var noget, som der blev påtalt eller drillet med.

Min feltflaske, der fulgte mig alle årene som aktiv FDF'er, og den er fortsat i mine gemmer.

På piltemøderne lærte vi ikke kun, at det var vigtigt at have det rigtige udstyr, men også at det skulle vedligeholdes. Hver gang, vi havde været på tur, skulle alt grejet renses og plejes, så det var klart til næste gang.

Som pilte skulle vi lære at morse. Det forudsatte naturligvis, at vi lærte morsealfabetet. Det første, som vi lærte, var at sende SOS: ··· ––– ···, hvilket var speciel vigtigt, hvis vi ude i naturen kom i problemer. Vi sendte beskeder med vores lommelygter, hvor et kort blink var en prik, mens et langt var en streg. For at meddelelsen kunne opfanges, var det afgørende, at der blev et ophold mellem bogstaverne, så de kunne adskilles. Blot en enkelt fejl

kunne være fatal for at opfange et budskab, så det forudsatte høj præcision såvel ved afsendelse som ved modtagelse.

Mine venner og jeg mødtes nogle gange, når det var mørkt, og hvor vi øvede os i at morse beskeder med lommelygterne. Det var mest for sjovt, og nogle gange var det da også pjattede beskeder, som blev afsendt, men det gav øvelse i at mestre den vanskelige kunst at morse.

A	·−	K	−·−	U	··−	1	·−−−−
B	−···	L	·−··	V	···−	2	··−−−
C	−·−·	M	−−	W	·−−	3	···−−
D	−··	N	−·	X	−··−	4	····−
E	·	O	−−−	Y	−·−−	5	·····
F	··−·	P	·−−·	Z	−−··	6	−····
G	−−·	Q	−−·−	Æ	·−·−	7	−−···
H	····	R	·−·	Ø	−−−·	8	−−−−·
I	··	S	···	A	·−−·−	9	−−−−−
J	·−−−	T	−			0	−−−−−

.	·−·−·−		
,	−−··−−		
:	−−−···		
?	··−−··		
-	−····−		
/	−··−·		
( )	−·−−·−		
CH	−−−−		
Ü	··−−		
ERROR	·····		

Morsealfabetet, som vi forsøgte at lære udenad.

På nogle orienteringsløb fik vi morset koordinaterne på den næste post, og det var derfor afgørende, at vi fik fanget og nedskrevet bogstaver og tal helt præcist. Det var spændende at lære, selvom at morse med tiden er blevet erstattet af ny kommunikationsteknologi.

Kvalificeret kortlæsning kræver også øvelse. Det er afgørende at være omhyggelig med at notere sig alle detaljer på kortet for at finde frem til næste destination. Desværre var kortene ikke altid opdaterede, og ofte var der markeret huse eller bevoksninger, der ikke længere eksisterede. Også den udfordring lærte vi på den hårde måde at håndtere.

Det var også vigtigt, at vi kunne omregne afstande fra kort til naturen, og alle vores kompetencer i regning kom derfor i brug. En forkert afstandsberegning havde store konsekvenser for at finde målet, der typisk var en post, hvor der nogle gange sad en person for at registrere, at vi havde været der, og for at give yderligere information, ellers skulle vi på en seddel aflæse et ord eller et bogstav for at dokumentere, at vi havde fundet posten.

Når man bevæger sig i naturen, er et kompas et vigtigt redskab, og som pilte lærte vi at håndtere et sådant. Vi blev undervist i, hvordan kompasset er opbygget med grader. Vores kompas var med såkaldte "nygrader" [15], hvor cirklen inddeles i 400 grader, mens den normalt er inddelt i 360 grader. På et kort skulle man kunne udstikke en given retning og dermed lokalisere et nærmere bestemt sted. Det var ikke altid let, men ved øvelse lykkedes det som regel, selvom vi især på natøvelser ofte gik forkert og løb en meget længere tur end nødvendigt.

Mit kompas fra FDF-tiden i Haarby.

Langt mere vanskeligt var det at gå kompasgang i naturen. Skulle man fra et givet sted f.eks. gå 270

[15] Nygrader blev også kaldt for "spejdergrader", og de anvendes ikke længere, selvom de passer bedre ind i et decimalsystem.

grader videre, var det helt afgørende, at man ikke på noget tidspunkt kom ud ad retning, idet man så havnede et forkert sted. Også den disciplin måtte vi øve os meget i.

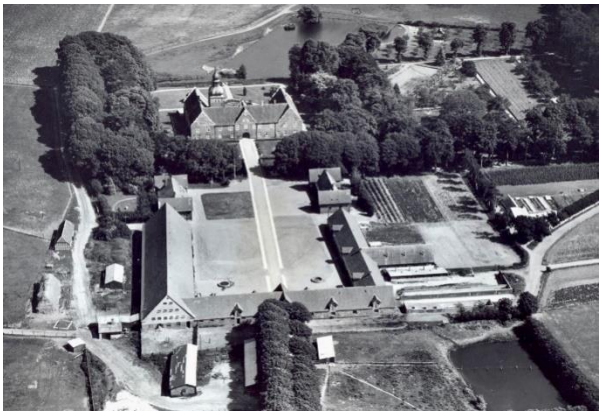
For pilte var der mange ture og turneringer. Enten med Haarby FDF alene eller sammen med øvrige kredse i Baag Herred, bl.a. Flemløse, Ørsted-Orte, Brylle, Tommerup og Nørre Broby. Andre gange var aktiviteterne sammen med de øvrige fynske FDF-kredse.

I maj 1963 var der et stævne i Middelfart for 250 pilte fra Vestfyns distrikt.[16] Alle de deltagende pilte mødtes på havnen i Middelfart, og herfra marcherede vi til Hindsgavl skovene lidt uden for byen. I skoven blev der afholdt en andagt, hvorefter patruljerne tog fat på de mange øvelser, der var i konkurrencen. Det blev en lang dag med mange udfordringer, hvor vi gjorde vores bedste.

Det kom alligevel meget bag på vores patrulje, at vi blev vindere af hele konkurrencen. Det var foran piltene fra Harndrup og Ørsted-Orte. Det skal ikke skjules, at jeg var pavestolt, da jeg som patruljens leder fik overrakt et diplom for førstepladsen i den store piltekonkurrence. Efterfølgende indrammede min far diplomet, og det blev ophængt over min seng.

Et andet stævne for pilte i Søholm-kredsen blev afviklet omkring Løgismose Slot. Det gennemgående tema var Anders Bille, der var dansk rigsmarsk, og som døde i 1657 efter at være såret i et slag ved Fredericia under svenskekrigene. Han ejede Løgismose fra 1614 og frem til sin død. Anders Bille er bisat i krypten under Haarby Kirke, og det var derfor et velvalgt, lokalt tema til stævnet. Rundt om Løgismose Slot og avlsbygningerne var der forskellige poster, hvor der skulle løses opgaver i tilknytning til temaet.

Fra det arrangement husker jeg specielt, at vi drillede en af de lidt større drenge, der hed Anders Balle med hans navn, der var ret tæt på dagens hovedpersons navn. Jeg erindrer også, at vi havde en del samkvem med FDF'erne fra Flemløse Kreds, hvor især en af drengene skilte sig ud. Af ukendte årsager kaldte vi ham for "Jordbær".

Løgismose Slot og Gods, hvor der i første halvdel af 1960'erne blev afholdt et stort stævne for piltene i Søholm-kredsen.

Jeg kan ikke huske hvilken placering, som vi fik i konkurrencen, men vi var desværre langt fra at vinde noget. Måske har skolekundskaberne ikke været tilstrækkelige til at håndtere den historiske vinkling af konkurrencen.

FDF'erne i Flemløse havde ved frivillige kræfter fået opført en hytte ved Ungersbjerge lidt syd for Snave. Hytten lå smukt i skovkanten og var indrettet med en opholdsdel og en sovedel, hvor der var opbygget køjesenge. Der var et primitivt køkken, hvor der over et brændekomfur kunne tilberedes mad. Der var ikke indlagt elektricitet, så oplysningen skete alene med petroleumslamper. I hytten lugtede der altid af petroleum og røg, men det syntes vi blot var hyggeligt.

Haarby FDF lånte ofte hytten, og den blev specielt benyttet til piltenes lejrture. Den var beliggende ret tæt på Haarby, så transporten kunne ske på cykel, og faciliteterne var velegnede til de mindre drenge. Ved ophold i hytten var der mange forskellige aktiviteter. Først og fremmest skulle der samles brænde i den nærliggende skov til madlavning og lejrbål. Desuden var der arrangeret orienteringsløb i nærområdet samt en række opgaver, der skulle løses. Det var en god oplevelse at være ved hytten ved Ungersbjerge, hvor vi var meget trygge ved at opholde os.

[16] Arrangementet er refereret i Fyens Stiftstidende den 24. maj 1963.

FDF-aktiviteterne omfattede ikke sport i traditionel forstand. Men blandt de fysiske discipliner var marchture, hvor vi skulle gå 30 eller 40 km. Det var hårdt med de lange vandreture, men vi var meget stolte, når udfordringen var gennemført. Som markering af, at vi havde gennemført, fik vi overrakt et mærke, som kunne syes på uniformen. Det gav respekt, hvis man havde mange mærke påsyet. På disse ture blev der sunget rigtigt meget for at fordrive tiden, og det virkede faktisk. Fra disse ture erindrer jeg specielt, hvor trætte og ømme vi var efter at have gået 30 eller 40 km. Der var også vabler, der skulle håndteres. Men anstrengelserne gav efterfølgende en god nats søvn.

Jeg erindrer piltetiden som en god periode. Såvel førergruppen som de unge ledere tog sig godt af os, og vi udviklede os meget i de år. Vi fik en række kompetencer, som vi fik brug for, ikke alene som væbnere, men også senere i livet.

Efter to år som pilte skete den første oprykning i FDF-hierarkiet. Det var i 1963, hvor vi blev forfremmet til væbnerelever. Her skulle vi forberede os på, at vi skulle være klar til udnævnelsen til væbnere. I den sammenhæng blev der flere specielle spejderaktiviteter, hvor vi boede i telt og begyndte på lidt primitive madlavningsaktiviteter. Der var i denne periode fokus på at blive klar til væbnertiden, hvor friluftslivet for alvor skulle udleves.

Væbnerløftet

For at blive oprykket til fuldgyldig væbner skulle man afgive det såkaldte væbnerløfte. Det foregik ved et højtideligt arrangement, hvor kredsledelsen og alle, der skulle oprykkes, var samlet. Det var naturligvis kredslederen, der forestod arrangementet, og vi væbnere in spe var meget spændte på, hvordan det ville forløbe.

Desværre erindrer jeg ikke, hvor ceremonien foregik. I nogle kredse fandt det sted i den lokale kirke, men det var ikke tilfældet i Haarby. Det mest sandsynlige er, at det foregik i Teknisk Skole, hvor stort set alle indendørs arrangementer blev afviklet. I hvert fald var det for os et stort øjeblik at blive forfremmet til væbner og dermed blive fuldgyldig "spejder".

Med hånd på fanen skulle væbnerløftet fra 1921 afsiges. Efter edsaflæggelsen blev salmen "Altid frejdig, når du går" afsunget. Herefter fik vi udleveret et væbnerbrev med væbnerløftet. Kredslederen sagde herefter "*Ret ryggen og tal sandhed*". Hertil skulle vi som nye væbnere svare "*Altid rank og sand*". Det hele var meget højtideligt, og vi var stolte over at være anerkendt som rigtige FDF'ere.

I forhold til perioden som pilt og væbnerelev skete der store forandringer. Vi skulle være faste medlemmer af en patrulje, hvilket gav en hel anden frihed, end vi havde været vant til som pilte.

Væbnerbrevet som blev udleveret ved afgivelsen af væbnerløftet. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Væbnertiden

Det var som nævnt med stor spænding, at vi skulle være væbnere og dermed en del af en patrulje. Desværre erindrer jeg ikke, hvordan fordelingen på patruljer foregik, men mine nærmeste venner og jeg kom sammen i en patrulje, og det var vi meget tilfredse med. Af nyudnævnte væbnere bestod patruljen af Erik Dragsbæk Madsen, Ole Dragsbæk Madsen, Poul Esbensen, Palle Møller Hansen, Troels Tvedebrink, Bjarne Ratzer og mig.

Patruljeførerne var de to klassekammerater Egon Nielsen fra Spangevej og Lars Nielsen fra Haarby Linje, der begge gik to klasser over os. Det var vi

glade for, idet vi kendte både Egon og Lars rigtigt godt, og de var begge særdeles venlige og gode til at tage sig af os lidt yngre.[17] Vi var 8-9 i en patrulje, idet det skulle passe med, at vi kunne overnatte i ét telt. Godt nok lå vi meget tæt, men hvad gjorde det, når man var i godt selskab?

Mit væbnertørklæde, der er ramt af tidens tand.

Vi mødtes jævnligt til patruljemøder, hvor vi udover at hygge os arbejdede med forskellige aktiviteter og projekter. Vores patrulje, som vi kaldte "Hjortene", fik patruljelokale på Mosegård, der var en nu nedrevet gård på Møllevej. Sønnen Kaj Madsen og hans patrulje havde et par år før indrettet lokalet, og det fik vi lov til at benytte.

Ud over de mere FDF-relaterede aktiviteter var der på patruljemøderne også plads til almindeligt, socialt samvær. Der blev fortalt historier fra bl.a. skolen og fritiden. For os yngre var det naturligvis specielt interessant, når de to patruljeførere fortalte om, hvad der skete i deres lidt ældre klasse og omgangskreds.

Egon og hans far, Poul Nielsen, havde sammentømret en ret stor patruljekasse, hvor vi kunne transportere vores grej, når vi var på lejr eller tur. Det var en stor trækasse på ca. 1 x 1 x 0,5 m. Der var låger i begge ender, og hvor den var indrettet med hylder og mulighed for at fastgøre grejet, herunder økser, spader, gryder, pander samt den proviant, som vi skulle indtage på turene.

For væbnere var der ret ofte arrangeret weekendture, hvor vi havde orienteringsløb, lejrbål og meget andet. Forud for sådanne ture lå der et ikke ubetydeligt logistisk arbejde i få samlet alt det, som vi skulle medbringe. På patruljemøder forud blev det planlagt og opgaverne uddelt. Det var absolut ikke velset, hvis nogen havde glemt noget af det, som de havde påtaget sig.

Mosegaard i Haarby, hvor vi havde vores første patruljelokale til højre i bygningen.

En ikke uvæsentlig opgave på de spejderture, som vi deltog i, var tilberedningen af mad. I 1960'erne var det på ingen måde almindeligt, at drenge deltog i de huslige pligter derhjemme – og slet ikke i madlavning. Den opgave var fuldstændigt overladt til mødre og piger. Det var derfor en udfordring, at vi selv skulle tilberede vores mad. Vi kunne selvsagt skrælle kartofter og vaske op, men at stege kød og lave sovs lå helt uden for vores kompetencer. Skolen understøttede heller ikke sådanne opgaver, idet skolekøkkenundervisning på det tidspunkt alene blev tilbudt pigerne.

I vores patrulje var vi så privilegerede, at den ene af vores patruljeførere, Egon, var ferm til madlavning. Måske havde han lært det af sin mor, Grethe Nielsen, eller også havde han bare naturlige evner hertil. Jeg deltog hurtigt sammen med ham i den mere komplicerede del af madlavningen, og gennem sidemandsoplæring fik jeg fat i de basale elementer i tilberedelsen af den varme mad. Det var en særlig udfordring, at maden ikke måtte brænde på, og med et bål var det ikke let at regulere varmen. Men også den udfordring lærte vi at tackle, og vi fik tilberedt mange velsmagende og nærende retter over bål.

[17] Både Egon og Lars blev seminarieuddannede og fungerede gennem mange år som lærere i skolesystemet.

Et særligt forhold ved at tilberede mad over bål var, at gryderne blev sorte og svinede på alt, hvad de kom i nærheden af. De skulle derfor rengøres efter hver lejrtur. Det var ikke et helt lille arbejde, men vi lærte at indsmøre gryden i brun sæbe. Det var så meget lettere at fjerne den sorte belægning. Senere pakkede vi gryderne ind i stanniol for at undgå, at de blev sorte. Desværre gik indpakningen ofte i stykker, så vi smurte såvel med brun sæbe som pakkede ind i stanniol. Rengøringen af gryderne var så meget lettere, og gryderne fremstod altid rengjorte og blanke.

I væbnertiden blev der arrangeret stævner og lejre, hvor patruljer fra forskellige FDF-kredse mødtes. Ofte marcherede vi gennem de byer, som vi besøgte, for at markere, at der forgik et FDF-arrangement. Som regel var der et tamburkorps eller et orkester i spidsen, og det var meget festligt. Som væbnere var der næsten altid konkurrenceaktiviteter i disse arrangementer. Det var en del af naturen for væbnere, at der skulle konkurreres, og det styrkede ubetinget indsatsen fra patruljerne.

En af de ture fra den første væbnertid, som står klart i erindringen, er en weekendtur, hvor patruljerne blev sendt ud til hver sin landsbyer i egnen omkring Haarby. I den landsby skulle vi så opholde os weekenden over og løse en række forskellige opgaver. Den første opgave var at fremstille en ringeklokke, hvilket skete hjemme hos Egon Nielsen på Spangevej, hvor der var adgang til remedier og værktøj.

Vores patrulje havde fået tildelt Langsted ved Verninge som "vores" landsby. Der var ikke arrangeret noget overnatningssted, så vi måtte selv aftale med lokale beboere, hvor vi kunne opbygge vores lejr.

På den først besøgte gård i Langsted var de ikke interesserede i at have os boende, men det andet sted var vi heldige. Sagen var den, at den ene af vores to patruljeføreres morfar havde været sognerådsformand i Haarby, og den pågældende gårdejer kendte ham særdeles godt fra politiske møder.[18] Med den familiemæssige relation var der næsten ingen grænser for gæstfriheden. Vi måtte næsten gøre, som vi ville på gården, så vi opstillede det medbragte telt og opbyggede bl.a. et bord til madlavning på bål. Vi blev også inviteret ind i køkkenet for at få varm kakao og kage.

Gården i Langsted, hvor vi fik lov til at slå lejr.

Udover at konstruere en ringeklokke og opbygge en lejr var der yderligere opgaver, som patruljen skulle løse. En af disse opgaver var, at to fra patruljen ved midnatstid skulle afhente en genstand i kirketårnet i Haarby Kirke. Mens de andre krøb i soveposerne, cyklede patruljefører Lars Nielsen og jeg i mørke den relativt lange vej tilbage til Haarby for at løse opgaven. Undervejs besøgte vi hans forældre, Gerda og Alfred, på Haarby Linje, hvor vi fik natmad. Herefter drog vi til den mørke kirke, hvor vi omkring midnat begav os op i kirketårnet. Det var vildt uhyggeligt for et par knægte at komme i kirketårnet på det tidspunkt. Men vi løste opgaven og kravlede ned igen. Herefter besøgte vi kredslederen, Poul A. Jørgensen, og hans søde kone, Margit. De boede i den gamle skole ved siden af kirken, og her blev vi beværtet med wienerbrød, inden vi igen cyklede den lange og mørke vej til Langsted. Det var to trætte drenge, der sent på natten kunne lægge sig til at sove i teltet.

I januar 1965 var der arrangeret en dagstur, hvor vi skulle cykle rundt for at løse nogle opgaver i egnen omkring Faaborg. Jeg erindrer tydeligt den tur af den årsag, at vi på turen blev orienteret om, at Winston Churchill var død. Han betød så meget for

[18] Lars Nielsens morfar var Chresten Johannesen, der gennem mange år var sognerådsformand i Haarby.

samtiden, at selv nogle drenge på spejdertur blev orienteret om, at en af de store ledere fra 2. verdenskrig og efterkrigstiden ikke var længere. Budskabet berørte os faktisk ret meget. Hvordan det gik med at løse opgaverne eller hvem, der vandt konkurrencen er desværre glemt.

Tårnet på Haarby Kirke, som skulle forceres ved midnatstid.

Som væbnere skulle patruljerne også kunne løse pioneropgaver. Det foregik naturligvis i forbindelse med lejrture, hvor vi opbyggede en lejr med indgangsportal, ophøjet bålsted til madlavningen samt et spisebord. Desuden gravede vil huller, som vi fodrede med græs, så de kunne fungere som høkasser. Der var meget arbejde heri, men det var også sjovt, idet vi kunne udfolde vores håndværksmæssige og kreative færdigheder. Vi fik i høj grad brug for de kundskaber, som vi havde erhvervet som pilte, herunder at kunne hugge med økse og binde knob.

En særlig opgave, som vi en forårssøndag blev udfordret med, var at bygge en bro over Haarby Å. Det var på åens forløb sydvest for Mølledammen. I forvejen var der samlet de nødvendige materialer til en brokonstruktion. De bestod først og fremmest af mange rafter samt solidt tovværk. Den første udfordring var at få et par stykker af gruppen sendt tørskoet over på den anden side af åen. Det lykkedes ved at bygge en bropille, som med benene i åen stille og roligt blev fjedret over til den anden bred, mens alle vi andre holdt i tovene. Herefter kunne der arbejdes fra begge sider, og det lykkedes at få opbygget en bro, der fungerede efter hensigten. Undervejs var der dog nogle, der fik den tvivlsomme fornøjelse at måtte en tur i den kolde å, så de måtte hurtigst muligt cykle hjem for at skifte tøj.

Efter et par år som patruljeførere besluttede Lars og Egon at stoppe i patruljen. På det tidspunkt var der mange af drengene i Haarby FDF, der udmeldte sig. Der var derfor ikke umiddelbart ældre til at overtage opgaven som leder af patruljen. Vi dannede derfor selv en patrulje, der bortset fra et par få yngre tilkomne, bestod af nogle af os jævnaldrende fra den tidligere patrulje.

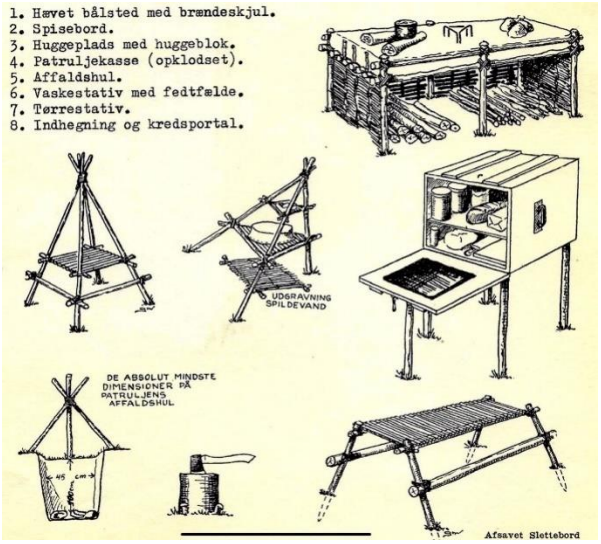
I den forbindelse blev jeg udnævnt til patruljefører. Det var på den ene side et skulderklap at blive patruljens leder, men på den anden side også skræmmende at være den person, der skulle finde på aktiviteter og styre patruljemedlemmerne. De fleste i patruljen var jævnaldrende og kunne sagtens have haft en modstand mod min ledelse. Det var imidlertid ikke tilfældet. De accepterede, at en af os skulle varetage styringsopgaven, og det var så mig. Langt de fleste beslutninger foregik da også i enighed, så der var på ingen måde en ledelsesmæssig udfordring.

Men jeg måtte også konstatere, at manglen på voksne førere betød, at patruljen fungerede helt autonomt. Der var ingen løbende understøttelse, der sikrede, at patruljen var velfungerende. Det ville have været hensigtsmæssigt med fastlagte dialoger mellem patruljefører og førerkredsen. Det kunne potentielt også have forhindret noget af det markante frafald af drenge fra Haarby FDF. Fra min tid som patruljefører erindrer jeg kun få kontakter til kredslederen eller væbnerføreren.

Som patruljefører lå den store opgave i at fastlægge hvilke temaer og opgaver, som patruljen skulle beskæftigede sig med. Det gjaldt ikke mindst på patruljemøderne, hvor vi var overladt til at beskæftige os selv. En del af disse møder blev

anvendt til at planlægge kommende arrangementer, herunder de fastlagte ture og lejre. Der var i den forbindelse mange praktiske gøremål herunder hvem, der foretog indkøb og sørgede for, at vi havde, hvad vi skulle bruge til det specifikke arrangement. Desværre husker jeg ikke, hvorvidt vi havde en patruljepengekasse til indkøb m.v., eller om vi fra gang til gang splejsede hertil.

Der var ingen oplæring til opgaven som patruljefører, så jeg måtte udfylde hvervet på samme måde, som Egon og Lars havde gjort det. Jeg kunne godt have haft behov for et kursus eller instruktion, men det blev ikke tilbudt. Så jeg måtte gøre det så godt, som jeg kunne. Der må åbenbart have været tillid til, at det kunne patruljen selv håndtere.

På billedet gengives de mest almindelige elementer på en traditionel lejr. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Den nye patrulje kunne ikke længere benytte lokalet på Mosegård, men det var så belejligt, at vi kunne få et patruljelokale i kælderen på mejeribestyrerboligen. Bestyrerens søn, Peter Ullerup, var blevet medlem af vores patrulje, og hans forældre stillede velvilligt et kælderlokale til rådighed til vores møder. Det fungerede nogle år rigtigt fint, og vi havde gode faciliteter til patruljearbejdet.

Også i denne patrulje deltog vi i mange ture og lejre. Vi hjalp og støttede hinanden rigtigt godt, og patruljen opnåede da også hæderlige resultater i de forskellige konkurrencer. Vores ideal var en patrulje fra Brenderup, der kaldte sig for "Rævene". Den patrulje nåede vi desværre aldrig på højde med, men mindre kunne også gøre det. I hvert fald havde vi en god tid med hjælpsomhed og fællesskab i patruljen.

For at aktivere patruljemedlemmerne lavede jeg små orienteringsløb rundt i Haarby. Fra kommunen havde jeg fået fat i et bykort med et meget lille målestoksforhold, og det var velegnet til løb rundt i byområdet. Sådanne orienteringsløb gav god træning i kortlæsning, stedgenkendelse og anvendelse af kompas. Det var min opfattelse, at også patruljemedlemmerne syntes, at det var sjovt at blive aktiveret i forbindelse med patruljemøderne.

Også som patruljefører var jeg på ture og lejre blandt dem, der var aktiv i madlavningen. På sin vis var det en utaknemmelig opgave, idet det nok skulle blive påtalt fra de andre i patruljen, hvis det ikke smagte som "mors kødgryder". Det samme var tilfældet, hvis maden var brændt på, hvilket ofte skete. Endnu værre end kritik fra patruljemedlemmer var, hvis vi på lejre med konkurrence mellem de deltagende patruljer fik en dårlig bedømmelse af madkvaliteten. Det skete nogle gange, hvor der var kommet for meget salt i maden, eller hvis kødet ikke rigtigt var mørt.

Menuen bestod ofte af traditionelle "spejderretter". Millionbøf var en klassiker, ligesom det var tilfældet med brændende kærlighed. De to retter lavede vi som regel, når vi var alene afsted på ture. Men på lejre kunne vi ikke selv bestemme menuen, og hvis det var muligt, blev madlavningen øvet hjemmefra. Det var mere "komplicerede" retter som frikadeller og diverse supper, og tilberedningen var ikke altid vellykket.

I min tid som FDF'er var jeg med i to rigtigt gode patruljer, hvor vi lærte meget af hinanden. Det vigtigste var måske, at vi altid skulle tage hensyn til hinanden og sikre, at alle kom med og havde det godt. Herudover lærte vi at tage ansvar. Gennem de mange aktiviteter lærte vi også at sætte pris på at opholde os i naturen og klare os under primitive forhold. Det var også i den tid værdifuldt. Gennem patruljen lærte vi at finde løsninger på de udfordringer, der måtte opstå undervejs. Det synes jeg retrospektivt, at vi blev rigtigt gode til.

Tiden som senior

Da væbnertiden udløb, blev patruljen opløst, men vi fortsatte som seniorer. Det var på sin vis besynderligt at være en del af FDF, men ikke rigtigt deltage i lejrlivet. Da tilgangen til kredsen var begrænset, var der ikke behov for os som juniorledere, så vores deltagelse var hovedsageligt i kredsmøder samt nogle seniorarrangementer, der månedligt blev holdt hos en af kredsen ledere. Der var dog enkelte ture og arrangementer i den periode, men slet ikke i det omfang som i væbnertiden.

For seniorerne var der arrangeret månedlige møder hos den ene af FDF-lederne, Harald Larsen, hvis gård, Billesgaard, lå lidt uden for Haarby. Der var ofte indbudt en oplægsholder, og der blev så lagt op til en dialog mellem oplægsholder og seniorerne. Det var meget forskellige temaer, der blev taget op på disse møder.

Billesgård lidt uden for Haarby, hvor vi gennem nogle år deltog i senioraftener.

Blandt de oplægsholdere, som jeg erindrer, var pastor Jeppesen fra Kærum. Han var absolut ikke kedelig, og det lykkedes ham da også at få os provokeret, så der udspandt sig en heftig meningsudveksling. Da vi kom lidt ud på aftenen, havde han travlt med at komme hjem, idet han skulle se en TV-udsendelse om en sexmesse i København. Som han påpegede, kunne han ikke forholde sig til sagen uden at kende til den. En sådan holdning var virkelig utraditionel på det tidspunkt, hvor mange ikke mindst i de kirkelige kredse tog afstand fra pornoens frigivelse.

En aften var der en kunstner, der fortalte om at udtrykke sig gennem billeder. Det var meget interessant at høre, hvordan han blev inspireret til sine kunstneriske udfoldelser. Fra det indlæg husker jeg især, at han brugte tandpine som et billede på, hvordan smerten ikke kan udtrykkes i ord, men derimod kan illustreres i et maleri. Det var ganske tankevækkende.

Nogle gange var der ikke indlæg fra indbudte gæster, og så var det Harald Larsen selv, der stod for aftenens indhold. Ofte var det aktuelle spørgsmål, som vi skulle forholde os til, og det var på sin vis ganske lærerigt.

Jeg erindrer også seniormøderne i FDF-regi som en god tid, hvor der var plads til det mere folkelige med oplæg og diskussion af aktuelle temaer. Men der var nok nogle, der fandt, at aftenen kunne være lidt missionerende i forhold til kristendom, og enkelte faldt af den årsag hurtigt fra kredsen, der mødtes. Seniormøderne blev altid afsluttet med kaffe og kage, som vi betalte et mindre beløb for. Da vores årgange efterhånden var spredt på forskellige uddannelsesforløb, var det også velkomment at kunne samles på den måde. I hvert fald gik snakken livligt ved kaffebordet.

I seniortiden var der begrænsede udadvendte aktiviteter. Der var dog en enkelt tur, som fortsat står klar i erindringen. Det var en blaffertur i mindre grupper rundt i Jylland. På baggrund af erfaringerne skulle der så udarbejdes en rapport om oplevelserne.

Turen var arrangeret af Henning Larsen, der var en af de ældre seniorer i kredsen, og han havde påtaget sig at arrangere en tur for gruppen af seniorer. Turen var planlagt således, at det op til os selv, hvor vi tog hen, og vi skulle dermed også selv finde overnatningssteder. Vi syntes, at det var en sjov og spændende udfordring, så i juli 1969 drog vi forventningsfulde afsted fra Haarby.

Vi var fire drenge, der gerne ville tage turen sammen. Men det viste sig ret hurtigt, at en så stor flok ingen chancer havde for at få kørelejlighed som blaffere, hvorfor vi opdelte os i to grupper. Ole Dragsbæk Madsen og jeg tog afsted sammen, mens Erik Dragsbæk Madsen og Poul Esbensen udgjorde den anden gruppe.

Iklædt en FDF-uniform gik det faktisk overraskende godt med, at bilister standsede og gav os et lift. Der var dog en dame, der blev lidt nervøs ved at have to store drenge med i bilen. Hun bad os derfor om alene at benytte bagsædet, så hun i bakspejlet kunne holde øje med os. Det blev en udmærket køretur med hende, og der skete naturligvis intet med hende eller os. I 1960'erne kunne det fortsat lade sig gøre at blaffe sig frem, og på turen ventede vi sjældent længe på kørelejlighed.

Ole og jeg blaffede først til Holstebro, hvor vi fandt overnatning hos noget af min familie. Den efterfølgende dag fortsatte vi turen mod Ry ved Silkeborg, hvor vi også fandt overnatning hos familie. [19] På tredjedagen blaffede vi så hjem til Haarby. Vi var heldige med at få kørelejlighed til lange strækninger, så det gik hurtigt med hjemturen.

Gennem sådanne ture lærte vi at klare os selv og finde løsninger på de udfordringer, der var i forhold til transport og overnatning. Men i dag ville man næppe sende nogle unge mennesker ud for at blaffe sig rundt i landet. På den måde er tiden blevet meget anderledes end i 1960'erne.

Tiden som seniorer udløb også for mit vedkommende. Jeg erindrer ikke, om arrangementerne hos Harald Larsen fortsatte efter min deltagelse stoppede, men på tærsklen til 1970'erne var tiden for Haarby FDF ved at udløbe, og det gjaldt også aktiviteterne for seniorer.

<u>Sommerlejrene</u>
Som FDF'er var årets største begivenhed sommerlejren, og det var uanset, om man var pilt eller væbner. Det var hvert år med store forventninger, at vi skulle på sommerlejr og være hjemmefra i mindst en uge sammen med andre FDF'ere. Sommerlejrene blev også mindeværdige oplevelser, som jeg tænker tilbage på med store glæde.

Et særlig tiltag i forbindelse med alle sommerlejrene var, at vi hvert år anskaffede en sommerlejrhue. Det var en hvid, rund bøllehat med en farverig kvast, som vi selv skulle lave – eller få nogen til at fremstille, som jeg gjorde. Når bøllehatten var anskaffet, og vi havde pakket rygsæk og sovepose, var vi klar til sommerlejr.

Hele 7 gange deltog jeg som FDF'er i en sommerlejr. Tre gange var det på Nordlangeland, én gang på Norddjurs, én gang i Sverige og én gang på Lyø. Den sidste var landslejren på Sletten ved Himmelbjerget.

Sommerlejrhue med kvast. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Sommerlejr på Hovborg
De første sommerlejre som pilt var på Hovborg, der er lokaliseret på nordspidsen af Langeland. Det var et smukt beliggende lejrområde lige ud til Storebælt. FDF havde erhvervet lejren tilbage i 1950'erne, og bl.a. finansieret den gennem midler fra andelsbeviser solgt til forældre i de forskellige fynske FDF-kredse.[20]

Første gang, jeg besøgte lejren, var omkring 1957, hvor min storebror sammen med sin FDF-kreds i Flemløse, var der på sommerlejr. Min far og jeg kørte med den arrangerede bus for forældre og søskende. Fra turen derover erindrer jeg specielt, at vi skulle sejle med færge fra Svendborg til Tåsinge og fra Tåsinge til Rudkøbing. Det var før broerne fra Fyn til Langeland blev bygget.

FDF-kredsene i Søholm-gruppen arrangerede gennem nogle år fælles sommerlejr for pilte og væbnere i Hovborglejren. Sommerlejren var organiseret således, at piltene sov indendørs, mens

[19] Jeg erindrer jeg helt præcist, hvornår turen var, idet vi så den første månelanding i TV hos min mors søster i Ry. Det var den 21. juli 1969.

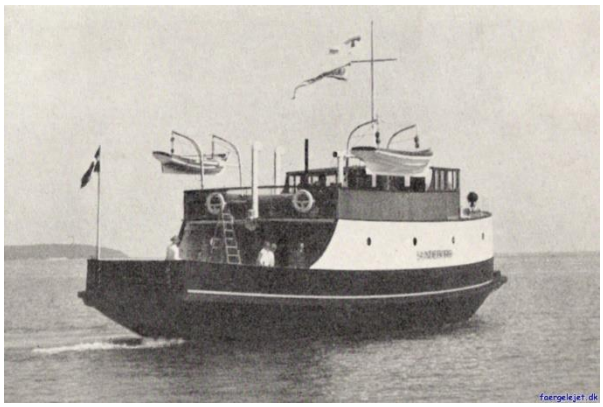
[20] Mine forældre havde et sådant andelsbevis, idet de i 1950'erne havde bidraget til anskaffelsen af lejren.

væbnerelever og væbnerne boede i telte og selv skulle sørge for alt det praktiske, herunder madlavning.

Hovedbygningen til Hovborglejren som den så ud, da vi var på sommerlejr.

Til at tage sig af piltene var der "tanter", der sørgede for det praktiske. Det var kvinder og piger, der frivilligt stillede sig til rådighed for FDF kredsenes sommerlejr. I mange tilfælde var det mødre eller søstre til FDF'ere, men der var også andre, der brugte deres sommerferie på den måde. De var dermed en del af fællesskabet, og jeg er sikker på, at de havde en god sommer med at varetage denne vigtige opgave.

Den lille færge mellem Lundeborg og Lohals, der fragtede os til Langeland. Det var ikke helt forkert, når det blev sagt, at den lignede en træsko.

I 1961 var jeg på den første sommerlejr på Hovborg. Nogle forældre kørte os i bil til Lundeborg, hvor vi med en lille færge kom til Lohals på Langeland. Mens oppakningen blev transporteret i bil, måtte vi selv gå de ca. 5 km ud til Hovborglejren. På de små ben var det en lidt lang tur. Nogle af de biler, der havde transporteret bagagen, kom tilbage for at hente nogle af piltene. Desværre var jeg på det tidspunkt inde i en bevoksning for at "træde af på naturens vegne", og i modsætning til mine venner kom jeg derfor ikke med i en af bilerne. Jeg måtte derfor traske de resterende 2-3 km.

Da piltene ikke skulle sove i telt, blev vi indkvarteret i nogle runde hytter, der lignede paddehatte. Ligesom "lagkagestykker" var hytterne inddelt i seks rum med køjer samt en håndvask. Egentlige badefaciliteter var der derimod ikke i "lagkagestykkerne". De var heller ikke særligt godt lydisolerede, og vi kunne let høre, hvad der foregik i de andre rum i paddehatten.

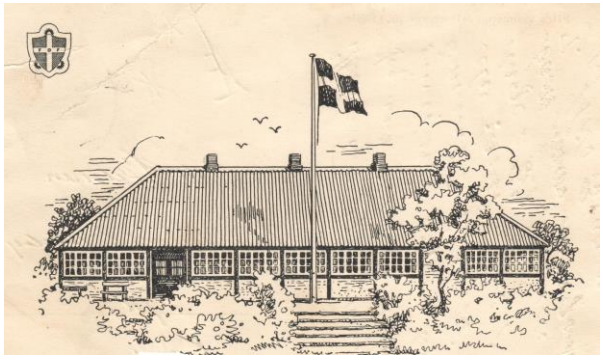
Det var en fantastisk oplevelse at være på sommerlejr sammen med vennerne fra Haarby, og vi lærte hurtigt FDF'ere fra de øvrige kredse at kende. Der var et unikt fællesskab, selvom drillerier og uvenskab som i alle andre sammenhæng også forekom.

Hytterne på Hovborg, hvor piltene boede. Foran ses "tanter", der tog sig af det praktiske arbejde.

Vi havde førere med fra Haarby FDF, men hvem af de voksne, vi traf, var aktivitetsbestemt. Alle deltagende førere havde opgaver, som de varetog, og de havde derfor ikke særlige opgaver over for drengene fra deres egen kreds. Kun i særlige tilfælde, hvor nogen havde hjemve eller ved andre personlige udfordringer, var det en fører fra egen kreds, der blev aktiveret.

Hver morgen og aften samledes alle drenge og voksne til flaghejsning. Det var meget højtideligt, og vi skulle tage skråhuen af samt stå helt stille og tavse for at udvise respekt for flaget. Det gik meget stilfuldt til, og Dannebrog måtte under ingen omstændigheder røre jorden. Det skete alligevel ved en lejlighed, og den formastelige fik en ordentlig røffel for ikke at håndtere flaget korrekt. Den episode sad længe dybt i os, og når jeg i dag hejser mit flag, tænker jeg ofte tilbage herpå.

Postkort fra Hovborglejren med flaget, der blev hejst hver dag under sommerlejren.

Piltene indtog måltiderne i lejrens hovedbygning. Tanterne havde tilberedt maden, og da jeg var frygtelig kræsen, var det langt fra altid, at jeg kunne lide den mad, der blev serveret. Kartofler kunne man jo altid spise, så mæt blev jeg alligevel. Om aftenen blev der serveret rugbrødsmader og sigtebrød. Også på det område tog de voksne sig godt af os.

På lejren var der en bank, hvor man kunne indsætte sine lommepenge til køb af varer i den nærliggende lille forretning, der blev kaldt "tutten". På et tidspunkt om formiddagen blev der råbt "*Nu er bank og tut åben!*", og alle styrtede hen for at hæve penge og umiddelbart efter formøble beløbet i "tutten". Der var altid en lang kø foran salgsvinduet i hovedbygningen, hvor der kunne erhverves slik og sodavand. Jeg havde altid fokus på ikke at bruge alle mine lommepenge de første dage på lejren, så jeg havde som regel ikke opbrugt alle midler. Der var desuden indrettet et postkontor, hvor man kunne afhente eventuelle breve og afsende sine postkort. Forældrene ville naturligvis gerne høre, om det gik godt på sommerlejren.

En særlig udfordring på Hovborglejren var toiletforholdene. Der var ingen døre for wc'erne, så vi sad på rad og række for at forrette vores nødtørft. I toiletrummet stank der ganske forfærdeligt, og for at dæmpe generne havde man strøet et kemikalie af ubestemt beskaffenhed. Af den årsag kaldte vi toiletterne for "klorkalk". Vi forsøgte i videst muligt omfang at undgå besøg på de uhumske toiletter.

På lejren foregik hele ugen en masse aktiviteter for piltene. En af de daglige begivenheder var badning i Storebælt. Denne badning var den eneste måde, hvorpå vi kunne komme i bad på sommerlejren. I den forbindelse med badningen var det obligatorisk at medbringe sine sko, og efter badning skulle vi endelig huske at tage dem med igen. Det var sikkerhedstjekket på, at alle var kommet op af havet. Fra sommerlejrene på Hovborg erindrer jeg en enkelt gang, at én af piltene efter badningen havde glemt sine sko, og den helt store eftersøgning blev igangsat. Det var heldigvis falsk alarm, og den glemsomme fik en masse skældud og vist et enkelt badeforbud som straf.

For piltene var der arrangeret orienteringsløb med poster og opgaver, der skulle løses. Jeg erindrer specielt et sådant orienteringsløb, der gik langs havet rundt om toppen af Langeland. Det var hårdt at løbe i de mange sten, der lå i strandkanten. Vores gruppe klarede sig vist ikke specielt godt. Vi var dels for længe om turen, og opgaverne blev nok heller ikke løst specielt tilfredsstillende.

Der var herudover sportsaktiviteter med fodbold, håndbold og andre boldspil. Selvom sport ikke var en kerneaktivitet i FDF, var det alligevel vigtigt med fysiske udfoldelsesmuligheder for drengene. Der var så arrangeret turneringer, hvor specielt de bedste boldspillere kunne udfolde sig.

En af de daglige begivenheder, som vi så frem til var lejrbålet. Der var en masse underholdning i form af oplæsning af små historier. Kredsene opførte på skift sketches. Det var ofte de samme fra år til år, men det gav ingen skår i glæden.

Ved lejrbålet blev der sunget mange sange fra March og Lejr samt FDF-sangbogen. Aftenen blev ofte afsluttet med sangen "*Nu er jord og himmel*

stille" med Marinus Børups tekst og Bellmanns smukke melodi. Jeg kan endnu få gåsehud, når jeg hører den. Ord og melodi passede helt perfekt til en lun sommeraften i tusmørket ved det knitrende bål. Lejrbålsaftenen blev altid afsluttet med bønnen "Fadervor", og så kunne vi gå tilbage til vores overnatningssted. Livlige drenge falder ikke lige til ro, så nogle gange måtte førere komme forbi rummet i "paddehatten" og præcisere, at det var sovetid.

På sommerlejren var søndagen forældredag. Som jeg erindrer det, kom mine forældre hver gang for at besøge os. De lavede en udflugt ud af dagen og havde medbragt mad og campingsæt. Deres gode venner og naboer besøgte også deres drenge, og forældrene hyggede sig sammen i den flotte natur med medbragt mad og et par kolde øl. I den forbindelse faldt der som oftest også lidt flere lommepenge af.

Patruljen er ved at opbygge teltlejren på Hovborg. Ca. 1963.

Vi var på sommerlejre på Hovborg flere år i træk. Det var i 1961, 1962 og 1963. Som væbnerelev i 1963 boede vi i telt og lavede selv vores mad over bål. Det var første gang, at vi selv skulle opbygge en lejr med indgangsportal, bord og bålsted.

I patruljerne blev der ofte lavet sjov med de uerfarne væbnerelever. Det var f.eks. tilfældet, når røgen trak ind i teltet eller mod opholdsområdet. En væbnerelev blev så sendt op til "tanterne" for at låne en røgvender. Det var en flov dreng, der vendte tilbage til lejren efter at have fået forklaret hvilken grovkornet spøg, som vedkommende havde været udsat for.

Det var nogle gode og oplevelsesrige sommerlejre på Langeland, som jeg tænker tilbage på med stor veneration. Mange år senere, hvor min hustru og jeg var på besøg på Nordlangeland, var vi forbi lejren. Det var spændende at gense hovedbygningen, og den forekom at være meget mindre, end jeg erindrede den. De små runde, paddehatteliignende hytter var revet ned. Det var nu synd, mens det ikke gjorde så meget, at det gamle toiletområde, "klorkalk", ikke var der længere.[21]

Sommerlejr i Fjeldholmlejren

I sommeren 1964 besluttede kredsledelserne i Søholm-gruppen, at sommerlejren skulle henlægges til en anden lokalitet end Hovborglejren på Nordlangeland. Valget faldt på Fjeldholmlejren, der er beliggende på nordkysten af Djursland, ca. 15 km fra Grenå.

For os var det en lang rejse for at komme til toppen af Djursland med al vores opbakning. Vi blev transporteret til Flemløse Station for at tage Assensbanen til Tommerup, hvor vi skiftede til det tog, der skulle føre os til Grenå. Med bus blev vi så transporteret det sidste stykke til Gjerrild Nordstrand, hvor Fjeldholmlejren ligger. Den lange rejse gik heldigvis uden større udfordringer.

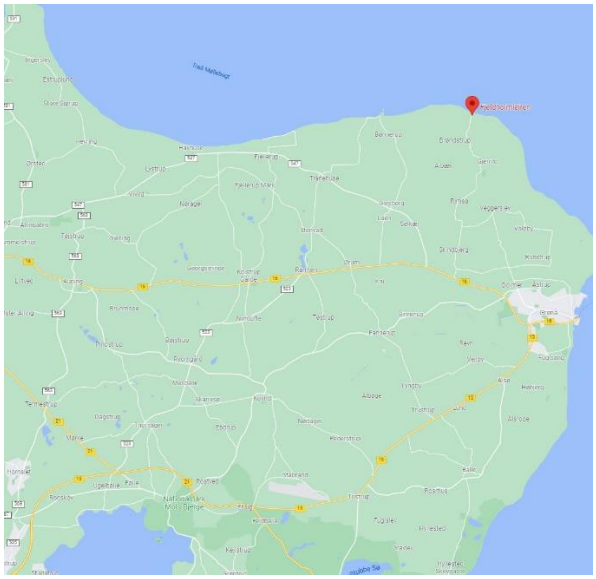
Lejren, der fortsat eksisterer, er beliggende helt ud til Kattegat på en 30.000 m^2 grund med en masse faciliteter, herunder fodboldbane, skovområder, bålplads m.m. På trods af de gode faciliteter ville mange af os nok lige så gerne have haft, at lejren også det år havde været henlagt til Hovborg.

De første dage på lejren havde alle patruljer travlt med at få opbygget deres lejrfaciliteter med rafter og træ. Materialerne var i forvejen blevet fragtet til Norddjursland af en lokal vognmand. Det blev en hel fin lejr, som vi fik opbygget, med de mest nødvendige faciliteter, herunder bålsted, bænke og indgangsportal. Patruljekassen var naturligvis sat på ben, så der var let adgang til alle vores

[21] Hovedbygningen til Hovborglejren nedbrændte i 2008, og der blev genopført en ny og mere moderne bygning. Der er også blevet opført nye runde pavillioner til indkvartering af de mindre FDF'ere.

køkkenredskaber. Så i betragtning af det materiale, som vi havde til rådighed, var det godkendt.

Som sædvanligt på lejrture sov vi 8 personer i et telt, og meget plads var der ikke til hver. Men hvad gjorde det, når vi blot havde det godt sammen? I patrulje med Egon og Lars som patruljeførere havde vi en god stemning, og vi var meget tilfredse med at være under kompetent ledelse.

Fjeldholmlejren er placeret på toppen af Djursland og har en udsøgt placering ud til Kattegat.

Ligesom på den sidste sommerlejr på Nordlangeland tilberedte vi selv al vores mad. Madlavningen var faktisk en af de meget tidskrævende opgaver på sommerlejren. Vi syntes det var spændende at få bedømt madens kvalitet, og vi lagde meget arbejde i det. Retterne var de traditionelle spejdermenuer som brændende kærlighed, millionbøf og en eller anden form for suppe.

Mens vi var på sommerlejren, var der arrangeret en masse aktiviteter i området. Jeg erindrer særligt et patruljeløb ud i naturen, hvor vi var ved at miste orienteringen. På den tur tabte jeg min dolk. Det var jeg meget ærgerlig over. Der var skrevet "H20" på den, hvilket stod for Haarby nr. 20, der var mit nummer. Der var imidlertid nogen, der nogle måneder senere fandt den og indleverede den til lejren. Den blev så sendt til kredsen, og jeg blev genforenet med min dolk. Det var jeg meget imponeret over.

På den tur var det første gang, at jeg oplevede morild, der er et naturfænomen, hvor havet synes at lyse eller glimte. Det er havlevende organismer, der bevirker det noget særegne fænomen. Det er kun meget få gange efterfølgende, at jeg har oplevet noget tilsvarende.

Fjeldholmlejren på Norddjursland på den tid, hvor vi var på sommerlejr.

Mens vi var på sommerlejren, var der en nat, hvor det blev voldsomt tordenvejr. Lejrledelsen var nervøse for, om teltene kunne modstå den kraftige regn. Af den årsag blev vi teltliggere evakueret til hovedbygningen, hvor flere af os måtte ligge på gulvet, idet alle køjer var optaget af pilte. Vi var nu ikke helt tilfredse med den evakuering. Hvis vi var FDF'ere, måtte vi også kunne tåle uvejr, men vi havde naturligvis ingen indflydelse på, hvorvidt vi kunne forblive i teltene.

En særlig oplevelse på den tur var, at en af vores klassekammerater i forbindelse med forældredagen blev taget med hjem. Jeg ved ikke, hvad der var gået galt for ham under de første dage af lejropholdet. Hans mor var i hvert fald meget oprevet, og hun kontaktede lejrledelsen og meddelte, at hendes søn var meget utilfreds med forholdene og agtede at tage med forældrene hjem. Det var helt uhørt, og vi var rystede over, at det kunne ske. Umiddelbart efter hjemkomsten forlod han FDF, men lang tid bagefter måtte han i skolen høre for, at han var taget hjem i utide, fordi han ikke kunne undvære sin mor. Børn er jo ubarmhjertige, når der er nogen, der skejer ud.

Fjeldholmlejrens bygninger i dag.

Mine forældre kom ligesom de fleste andre forældre også på besøg ved denne lejlighed. Jeg erindrer særligt, at de var noget skuffede over, at jeg ikke havde tid til at hilse på dem, da de ankom. Vi var ved at færdiggøre middagsmaden, inden den skulle bedømmes. Der var derfor ekstremt travlt med at røre i sovsen, så den ikke brændte på. Men vi fik en god eftermiddag sammen, og de fik set Fjeldholmlejren og omgivelserne.

Sommerlejren i Fjeldholmlejren var traditionel i den forstand, at den indeholdt alle de aktiviteter, som forbindes med en spejderlejr. Der var konkurrencer om lejropbygning, madlavning, patruljeløb m.v. I forhold hertil blev de to efterfølgende sommerlejre anderledes. Jeg erindrer ikke, om vores patrulje klarede sig godt eller dårligt på lejren. Men udmærkelser blev det ikke til. Nogen særlig farverig oplevelse var sommerlejren i Fjeldholmlejren ikke.

Erik (th.) og Bjarne ved gensynet med Fjeldholmlejren i juli 2015.

For nogle år siden cyklede jeg sammen med min gamle FDF-ven, Erik Dragsbæk, forbi lejren. Det var sjovt at gense den så mange år efter.

Sommerlejr i Sverige

En særlig mindeværdig sommerlejr som FDF'er var i Sverige. Det var i sommeren 1965, at Haarby FDF tog til udlandet. Tidaholm havde i nogle år været Haarbys venskabsby, og byen er beliggende i det svenske len Västra Götaland og ikke så langt fra den store sø Vättern.[22]

Kredsføreren, Poul A. Jørgensen, havde i oktober 1963 været udvekslet med en kollega fra skolen i Tidaholm[23]. I to uger havde han undervist og fortalt om danske forhold, mens den svenske kollega på Haarby Folke- og Realskole underviste i svenske forhold. Det var formentligt i forbindelse med denne udveksling af lærere, at ideen om en FDF-sommerlejr i Tidaholm blev født.

At sommerlejren blev lagt uden for Danmark, var noget, der gav genlyd. Allerede inden afrejsen skrev Fyens Stiftstidende om, at 37 seniorer og væbnere fra FDF i Haarby i perioden 4. – 11. juli skulle besøge den svenske venskabsby. Hovedkvarteret på turen skulle være ved Helliden Folkehøjskole lidt uden for Tidaholm, hvor der er elever fra hele Sverige. Turen skulle gennemføres under ledelse af kredsfører Poul A. Jørgensen og seniorfører Erik Hempler.[24]

Gruppen af FDF'ere, der deltog i turen, var væbnere og seniorer. Vores årgang var den yngste, så det var heldigt, at vi lige netop opfyldte alderskravene. På møder forud for afrejsen havde der været talt om alt det, vi skulle opleve på turen, og vi glædede os rigtigt meget til afrejsen.

Turen op til Tidaholm begyndte på Odense Banegård, hvor vi blev sat på et tog, der bragte os til Helsingør, hvor vi sejlede til Helsingborg. Med tog fortsatte vi til Jönköping og videre til Tidaholm. En række togforsinkelser undervejs bevirkede, at vores bagage ikke var nået frem. Der blev stillet en gymnastiksal til rådighed, og det lokale Røde Kors måtte skaffede madrasser og tæpper til os. Næste morgen blev der sørget for morgenmad til os, og ret hurtigt herefter blev vi genforenet med vores bagage.

En anekdote fra rejsen til Tidaholm er, at toget havde et lidt længere ophold på en banegård, hvor der var en sælger af frugt og slik på perronen. Nogen fra gruppen købte lidt af ham og opdagede, at hvis de betalte med danske kroner, blev beløbet ikke omregnet, og at de fik tilbage i svenske kroner. Han var åbenbart ikke opmærksom på, at den

[22] Tidaholm er mest kendt for et særligt sikret fængsel og for en stor tændstikfabrik.

[23] Fyens Stiftstidende 29. oktober 1963.

[24] Fyens Stiftstidende 24. juni 1965.

svenske krone på det tidspunkt var 1,34 danske kroner. Det fik os alle sammen til at købe, og vi betalte med de største danske sedler, som vi havde. Det var en meget givtig forretning, og med den store købelyst så sælgeren meget tilfreds ud. På hjemvejen havde vi ophold på den samme station, og den samme sælger var der også denne gang. Men da han så os, skyndte han sig at forsvinde. Han skulle ikke en gang til "snydes" af en flok danske spejderdrenge.

Det var blevet arrangeret således, at vi kunne opbygge en lejr i en af skovene lidt uden for byen. Vi blev meget gæstfrit modtaget af de lokale, og vi besøgte bl.a. rådhuset. Der var også virksomhedsbesøg på byens store tændstikfabrik, og det var spændende at se, hvordan træstammer blev transformeret til tændstikker i forskellige udgaver. Særligt interessant var det, at vi hver fik forskellige tændstikker, herunder nogle som kunne tændes uden svovl, ligesom man ser det i cowboyfilm. Sådanne tændstikker havde vi aldrig før været i besiddelse af.

Helliden Folkhögskola uden for Tidaholm, hvor vi bl.a. opholdt os i tårnrummet med de små vinduer.

Der var arrangeret flere vandreture i de store svenske skove omkring Vättern. På en af disse ture farede vi på trods af alle vores spejderkompetencer vild i den uendeligt store skov. Der måtte sendes en patrulje ud for at lokalisere, hvor vi var. Heldigvis lykkedes det efter noget tid at finde tilbage til udgangspunktet, og vi skulle ikke overnatte i naturen, og det var vi ikke kede af.

På en af disse ture skulle to af seniorerne, Niels Hempler og Henning Larsen, sørge for at medbringe proviant i form af madpakker og drikkevarer. Desværre stod kassen med proviant hjemme ved folkehøjskolen, så det blev en udflugt uden mad og drikke. Det siger sig selv, at de to ikke var populære og måtte høre meget for deres forglemmelse.

En eftermiddag var vi i grupper af to til tre inviteret til at besøge lokale familier, hvor vi fik indblik i deres levevis. Sammen med to andre besøgte jeg en meget velhavende familie, der tog sig godt af os. Familien havde bl.a. en åben sportsvogn, og den voksne datter kørte os en lang tur i det prangende køretøj.

Besøget i Tidaholm gav en masse storslåede oplevelser for en flok drenge, der stort set aldrig havde været uden for Danmarks grænser. Gæstfriheden i venskabsbyen var meget stor, og der blev bragt flere artikler i den lokale avis om besøget af spejdere fra Danmark. I den forbindelse blev der bl.a. bragt et billede af nogle af besøgende danske drenge, hvor navnene blev oversat til svensk. Det var således Ola Madsen, Ola Hempel og Pelle Möller.

Selvom det ikke var en sommerlejr med konkurrencer i madlavning, orienteringsløb m.v., havde vi patruljevis opbygget en lejr med bålsted, spisebord, og hvad der i øvrigt var nødvendigt. Vi sov selvfølgeligt i telt i den smukke natur omkring folkehøjskolen.

Også på denne tur kunne der være en hård tone. Som altid var der nogle, som det gik specielt ud over. En af dem var Jan Sølvhjelm, der gik en klasse over os. Han havde en lidt speciel adfærd og var derfor et let offer. Det blev naturligvis udnyttet. Jan gik under øgenavnet "Molly", og nogle af de hårde drenge i hans patrulje råbte ind i mellem til ham, når de var ved at lave pionerarbejde: "*Molly bid snoren over*", og det gjorde han så. Vi andre grinte blot over optrinnet, men det var naturligvis ikke morsomt at være offeret.

Nogle af de mere fremmelige drenge fik etableret kontakt til en gruppe svenske piger, og når de kom tilbage, fortalte de beredvilligt om eskapaderne. Vi mindre drenge var meget duperede. Meget af det, som de berettede, var formentligt opfundet til lejligheden, men det gennemskuede vi ikke. Dertil

var det alt for interessant for en flok pubertetsramte drenge.

Tidahols store tændstikfabrik som vi besøgte på turen.

En aften, hvor vi sad ved lejrbålet, var der nogle lokale knallertbøller, der kom forbi. Med deres larmende adfærd forsøgte de at chikanere os. De kan naturligvis ikke have haft noget imod os, så det var formentligt en form for tidsfordriv. Men det var ikke muligt for os at gennemføre de planlagte sange, sketches og andre traditionelle lejrbålsaktiviteter. Det blev derfor besluttet, at vi skulle stoppe dem den næste gang, når de kom forbi. De kom ikke tilbage, så det blev heldigvis ikke til en konfrontation.

I Fyens Stiftstidende blev sommerlejren i Tidaholm omtalt med svensk gæstfrihed mod Haarbys FDF'ere.: *"39 FDF'ere fra Haarby er vendt hjem efter 8 oplevelsesrige dage i Haarbys svenske venskabsby Tidaholm i Vestergotland. Drengene og deres ledere har overalt mødt en overvældende gæstfrihed. Tidaholm By skænkede således 800 kr. til Haarby-drengene, så de kunne komme på en todages tur på 400 kilometer i by og omegn. Turen var arrangeret af rektor Erik Dalborg, Tidaholm. FDF'erne var også en af dagene indkvarteret i private hjem i venskabsbyen. Sverigesturen bød også på oplevelser ud over det sædvanlige. Første nat måtte drengene sove på det bare gulv i et spejderlokale, fordi udrustningen fra Haarby ikke var nået frem, og på en af turene i omegnen var FDF'erne nær ved at fare vild oppe i storskoven. Den succesrige tur til venskabsbyen bliver muligvis fulgt op af en genvisit fra Tidaholm."*[25] Det var en sommerlejr, der blev husket lang tid over. Ingen af os havde tidligere haft sådanne oplevelser.

Svensk gæstfrihed mod Haarbys F. D. F.'ere

39 FDF'ere fra Haarby er vendt hjem efter otte oplevelsesrige dage i

Overskrift i artikel i Fyens Stiftstidende 13. juli 1965 om Haarby FDF's tur til Tidaholm.

En af de få oplevelser, som vi manglede på turen til Tidaholm, var at træffe lokale spejdere. Det kunne ellers have været interessant at få et indblik i, hvordan deres spejderliv var. Måske var der ingen spejdergruppe i byen, eller også var det ikke blevet organiseret, at de skulle møde os. I hvert fald var er ikke et efterfølgende genbesøg af svenske spejdere i Haarby.

Da vi kom hjem, måtte familie og venner lægge ører til alle de oplevelser, som vi havde haft på turen til Tidaholm. Den sommerlejr levede vi længe på.

Sommerlejr på Lyø

Efter sommerlejren i Tidaholm var det vanskeligt at finde en form for sommerlejr, der gav en lige så stor oplevelse. Der blev derfor valgt en hel anden form. Sommerlejren 1966 blev henlagt til Lyø. Når det skulle være noget helt andet, hvad var så mere nærliggende og fredeligt end det sydfynske øhav?

Det var ikke intentionen, at det skulle være en sommerlejr, hvor der skulle konkurreres mellem patruljerne, men mere en afslapningstur med et godt fællesskab. Det så vi meget frem til, idet appetitten på konkurrencer sagtens kunne stilles ved de relativt hyppige lejrweekender, der blev afviklet i regi af Søholmgruppen.

En dejlig sommermorgen i begyndelsen af juli 1966 afsejlede vi fra Faaborg Havn med Lyøfærgen. En af deltagernes lillebror var lidt ramt af afskeden, og hele vejen ud af havnen kunne vi høre ham råbe: "*Farvel Palle!*"

[25] Fyens Stiftstidende 13. juli 1965.

Da vi ankom til Lyø, slæbte vi vores grej ud til en mark lidt øst for anløbsmolen, og vi gik så i gang med at etablere vores lejr. Det nødvendige materiale i form af rafter, patruljekasser og meget andet var allerede ankommet og af en lokal landmand blevet fragtet til lejrområdet. I modsætning til nogle af de forudgående sommerlejre, hvor der var konkurreret om bedste lejropbygning m.v., blev det hele taget meget roligt. Lejren blev da også ret interimistisk, men fungerede til formålet.

Den lille havn på Lyø, hvor vi brugte meget tid på at bade og fiske.

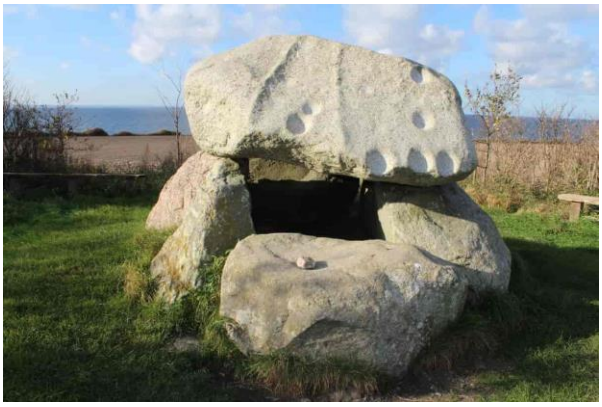
Som på andre sommerlejre lavede vi selv vores mad, og med en lejr så tæt på havet rengjorde og kogte vi kartofler i havvand. Det var faktisk udmærket. Dagligt blev der sejlet forsyninger over fra Faaborg, så vi led på ingen måde nød. Det var faktisk om eftermiddagen en stor begivenhed, når den lille færge lagde til ved havnen. Mange af øens beboere mødte op for at afhente bestilte varer eller blot for at se hvem, der var med færgen.

På denne tur havde vi også medbragt fiskeudstyr, og vi brugte meget tid på at fiske fra øens havn. Det var ganske vist meget begrænset med fangster, men vi havde en god tid med forsøget – og især når man som jeg lige havde erhvervet sig en spritny fiskestang.

I modsætning til andre sommerlejre i Danmark var der ingen forældredag, så forældrekredsen blev snydt for en tur til Lyø. Jeg tror aldrig, at mine forældre havde besøgt øen, så det ville have været en stor oplevelse for dem at sejle til en ø i det sydfynske øhav.

Lejren på Lyø blev ledet af kredsleder Poul A. Jørgensen og leder Karl Frederiksen. Det var naturligvis kredsleden, der forestod lejrbål og andre fælles aktiviteter. Af en eller anden årsag måtte han imidlertid hjem en dag, og så måtte Karl Frederiksen tage over. Det gik naturligvis fint, idet Karl var både vellidt og respekteret. Men ved lejrbålet blev der kludret i Fadervor, og det kunne vi ikke lade være med at more os over, selvom vi næppe kunne have gjort det bedre.

Vi fik en meget vellykket uge på Lyø, hvor vi badede, besø øen og dasede i det gode sommervejr. En særlig seværdighed på øen, som vi besøgte, var "Klokkestenen", der er et gravkammer, som kan lyde som en stor kirkeklokke ved at slå på den med en sten. Også Lyø by med de gamle huse var en seværdighed. Vi besøgte også den lokale kro. Det var ikke for at drikke alkohol, men alene for at spise et mellemmåltid og drikke en sodavand. De almindelige indkøb foregik hos øens eneste købmand, der også var et samlingssted for øboerne. Det var naturligvis spændende at observere dagliglivet på en lille og ret isoleret ø.

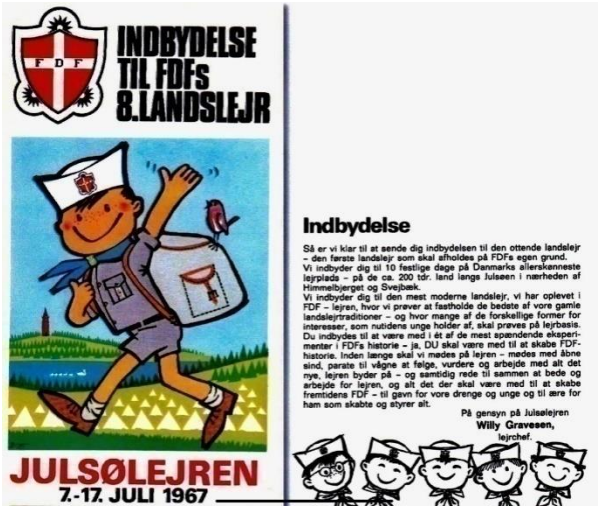
På Lyø besøgte vi bl.a. Klokkestenen, der er et kendt fortidsminde.

Lyø-turen var ikke en traditionel sommerlejr. Det var derimod en god og veltilrettelagt ferietur i såvel smukke omgivelser som godt selskab. I modsætning til andre sommerlejre vendte vi udhvilede hjem til Haarby.

Landslejren ved Julsø

Siden 1926 har FDF afholdt landslejr hvert 5. år for væbnere. Til landslejrene inviteres alle landets FDF-kredse til at deltage med patruljer. I 1967 var

der igen landslejr, og det var så belejligt, at det var imens, at jeg var aktiv FDF'ere.

Indbydelsen til landslejren i juli 1967. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Fra 1926 og til og med 1962 blev landslejrene afholdt ved Marselisborg lidt uden for Aarhus. I 1967 var det første gang, at landslejren skulle afholdes på FDF's egne arealer på Sletten ved Silkeborg. Det var virkelig en nyskabelse.

For ottende gang skulle FDF'ere fra hele Danmark mødes til en fælles sommerlejr og udleve et fællesskab over 10 dage. Landslejren fik betegnelsen "Julsølejren" og skulle afvikles fra 7. til 17. juli 1967. Omkring 8.000 drenge tilmeldte sig landslejren og skulle bo i en teltby på et 200 tønder land smukt beliggende areal i nærheden af Himmelbjerget. Ligesom de øvrige kredse i Søholmgruppen havde Haarby FDF tilmeldt patruljer til landslejren og heriblandt den patrulje, som jeg var patruljefører for.

I vores patrulje havde vi lang tid inden afrejse arbejdet målrettet med forberedelserne til landslejren. Erik og Ole fra vores patrulje havde en morfar, der ejede Søbjerg lidt uden for Haarby[26], og i disse flotte omgivelser afholdt vi en træningsweekend. Her øvede vi os i forskellige discipliner, der kunne være relevante på lejren. Vi opbyggede f.eks. et solidt bålsted, hvor vi tilberedte maden, men også andre relevante opgaver blev trænet.

Situationsbillede fra Svejbæk Station, hvor særtog fredag den 7. juli 1967 ankom med FDF'er fra hele landet.

På Søbjerg havde vi fået lov til at fælde nogle ret store grantræer, som skulle benyttes til opbygningen af vores lejrområde på Julsølejren. Rafterne blev tilpasset til de forskellige formål i lejren, så det var relativt let at opbygge, når vi var ankommet til Julsølejren. Desuden klargjorde vi betydelige mængder brænde til madlavning m.v. Rafter, brænde og vores patruljekasse blev nogle uger forud sendt afsted således, at alt var klar ved vores ankomst til landslejren.

Turen derop foregik med tog fra Odense Station, og det var en overraskelse, at det indsatte særtog med FDF'er fra hele landet tog en noget speciel rute. I Vejle drejede særtoget af hovedbanen og fortsatte til Herning, hvor det blev rangeret ind på banen mod Silkeborg. Det var noget af en omvej, men det var sådan, at DSB havde planlagt de mange særtog med FDF'ere fra hele landet. Efter den relativt lange transport ankom vi til Svejbæk Station, hvorfra vi med vores oppakning skulle vandre til lejrområdet på den anden side af Gudenåen.

Ved ankomsten til lejren viste det sig, at der ved en fejl ikke var allokeret lejrplads til Søholmgruppen. Det tog lidt tid, inden der blev fundet et område, der kunne rumme patruljerne. Det blev på en bakke, og arealet var ikke helt velegnet til lejropbygning. Men vi gik ufortrødent i gang med at opstille telte og opbygge vores lejr. Da vi

[26] Johnny Andersen var morfar til Erik og Ole Dragsbæk Madsen. På det tidspunkt ejede han det smukke område omkring Søbjerg mellem Sarup og Snave, hvor han bl.a. producerede marksprøjter.

hjemmefra var velforberedte, gik det relativt hurtigt med opbygning og få alt på plads. Med lejren etableret var vi klar til at indgå i de fællesskaber, som var lejrens egentlige formål.

Der var opbygget en interimistisk pontonbro over Gudenåen, så de ankomne drenge kunne komme fra Svejbæk Station til lejrområdet på Sletten. Over broen var det ikke tilladt at gå i takt.

Julsølejren var opbygget med 23 "herreder", der var opkaldt efter gamle ganske borge og slotte. Der var tillagt de enkelte herreder et vist selvstyre, og patruljer fra forskellige landsdele skulle blandes, så der kunne etableres nye venskaber. Som følge af, at Søholmgruppen var overset ved tildelingen af areal, var det lidt en tilfældighed, hvor vi blev placeret, men vi var tæt på patruljer, som vi kendte i forvejen. Det var vi ret tilfredse med.

Fra Haarby FDF havde vi tre førere med. Kredsfører Poul A. Jørgensen deltog i landslejren, men vi så ikke så meget til ham. Som en af de markante fynske FDF-ledere havde han fået særlige opgaver at skulle varetage. Men der var to juniorledere, som vi havde daglig kontakt med. Det var Henning Larsen fra Algade og Erland Lund Jensen fra Bakkevej, og dem havde vi gode relationer. For en stor dels vedkommende var patruljen en selvstændig enhed, og vi varetog selv de fleste opgaver.

Lejrens program i korte træk

Fredag den 7. juli:	**Ankomstdag.**
Lørdag den 8. juli:	**Etableringsdag.** Lejren bygges op. Velkomstlejrbål.
Søndag den 9. juli:	**Julsødag.** Samlet lejrgudstjeneste. Folkefest.
Mandag den 10. juli:	**LIV-dag.** Lejrens mange „fritidssysler" startes.
Tirsdag den 11. juli:	**Hike-dag.** Lejren drager ud i de mange midt-jyske skove på „natur-hike".
Onsdag den 12. juli:	**Hviledag.** Efter hjemkomst fra hike hviles der ud.
Torsdag den 13. juli:	**Fritidssyslernes dag.** Lejrens mange „fritidssysler" står åbne for deltagerne.
Fredag den 14. juli:	**Kongedag.** FDFs protektor, Hans Majestæt Kong Frederik IX gæster lejren.
Lørdag den 15. juli:	**Konkurrencedag.** Finaler i lejrens mange konkurrencer afvikles.
Søndag den 16. juli:	**Jubilæumsdag.** Samlet lejrgudstjeneste. Jubilæums-folkefest. Afskedslejrbål.
Mandag den 17. juli:	**Afrejsedag.** Lejren brydes, vi rejser hjem.

Program for landslejren ved Julsø - 7- 17. juli 1967. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Hver dag under lejrperioden havde en speciel betegnelse. Fredag var ankomstdag, mens lejren blev opbygget om lørdagen. Søndag var "Julsødag" med gudstjeneste og folkefest. Mandag fik betegnelsen "LIV-dag"[27], idet lejrens mangeartede tilbud om fritidssysler og interessebetonede aktiviteter blev påbegyndt. Tirsdag var hike-dag, hvor patruljerne skulle på vandreture i Midtjylland og overnatte i bivuak. Onsdag var hviledag efter hiketuren. Torsdag gav mulighed for at koncentrere sig om fritidssysler. Fredag var kongedag med besøg af Frederik den 9. Hele lørdagen var allokeret til konkurrenceaktiviteter med diverse dyster mellem de mange deltagere. Den sidste søndag var igen folkefest, og mandag den 17. juli skulle lejren nedtages.

[27] LIV er et akronym for Leg, Instruktion, Interessegrupper og Væbneridræt.

Søndag den 9. juli var der 15.000 besøgende i landslejren. FDF-drengene underholdt de besøgende, der også kunne bese den færdigbyggede lejr. De mange gæster bestod hovedsagelig af forældre og søskende, men også andre benyttede muligheden for at se en landslejr. Mine forældre kom også på besøg og havde en god dag sammen med venner og bekendte fra Haarby.

I en reportage fra landslejren nævnes det, at den sluttede, som den begyndte med silende regn.[28] Det er selvfølgelig korrekt, men det er besynderligt, at det er slet ikke den erindring, som jeg har om vejrforholdene på landslejren. På et tidspunkt kom der dog en voldsom regnbyge, og da Søholmgruppen havde lejrområde på en bakke, måtte vi grave render for ikke, at vandet skulle havne i vores telte. Herudover erindrer jeg ikke, at vejret var en særlig udfordring.

Luftfoto af Landslejr 1967 på Sletten. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Fra lejrledelsens side blev der gjort meget for at holde et højt informationsniveau til patruljerne. Flere gange i lejrperioden blev vi patruljeførere samlet og orienteret om stort og småt med det formål, at alle skulle være velinformerede. Der blev gjort meget ud af at understrege hvilken indsats, der blev forventet af patruljerne. Jeg synes, at det var interessant at deltage i disse informationsmøder og sørgede for ved tilbagekomst at videregive informationen til de øvrige patruljemedlemmer.

På de syv forudgående landslejre blev provianten til patruljerne udleveret, og maden kunne så tilberedes heraf. Det ændrede man på Julsølejren. Madforsyningerne til de mange lejrdeltagere blev organiseret på den måde, at der på lejrområdet blev etableret tre supermarkeder. I supermarkederne kunne patruljerne gøre deres indkøb med værdikuponer. Til hver FDF'er var der ved ankomsten udleveret værdikuponer for et beløb på 40 kr. Denne organisering skulle sikre, at der blev foretaget mere ansvarlige indkøb. Hvis der var underskud af kuponer, skulle patruljerne selv betale det manglende beløb, mens overskydende kuponer efter lejren kunne ombyttes til kontanter. Desværre erindrer jeg ikke, om vores patrulje havde overskud eller underskud på madkontoen.

Fyens Stiftstidende nævner bl.a., at lørdagens indkøb til søndagsmiddagen var Julsø-bøf og hvid sagosuppe.[29] Der var en varieret madplan på lejren. Der blev således også tilberedt stegte hjerter, frikadeller, stegt lever og stegt flæsk. Det var god traditionel dansk mad og noget, som vi kendte hjemmefra. Når man afhentede madforsyningerne i supermarkedet, medfulgte der en opskrift, der detaljeret instruerede i, hvordan maden skulle tilberedes. Det var ikke mindst nødvendigt i forhold til retterne med indmad, som ingen af os tidligere havde tilberedt.

En central begivenhed på landslejren var hiketuren. Forud havde vi sikret den nødvendige proviant, og med denne og så lidt oppakning som muligt skulle patruljen vandre ud til en nærmere angivet lokalitet i området. Her skulle der opbygges et overnatningssted samt løses en antal opgaver.

Vores patrulje skulle marchere meget langt til det område, som vi var blevet tildelt. Den lidt overforsigtige patruljefører havde besluttet, at der skulle medbringes en større fyldt vanddunk, så vi på hiketuren ikke var uden vandforsyning. Den yngste mand i patruljen, Peter Ullerup, påtog sig at bære denne dunk den lange vej. Han blev helt hudløs i hænderne af den tunge byrde, men han nægtede at give op.

[28] Fyens Stiftstidende 17. juli 1967.

[29] Fyens Stiftstidende 9. juli 1967.

Situationsbillede fra hiken på Julsølejren 1967. Nogle trætte FDF'ere tager sig et velfortjent hvil. Det var også en lang gåtur til hikeområdet med oppakning på ryggen.

Da vi endelig nåede frem til vores destination, var alle udmattede, og vi orkede næsten ikke at opbygge en bivuak til overnatning. Vi nøjedes med at spænde en presenning ud og sikre en nogenlunde blød bund, og der overnattede vi så og fik samlet kræfter til hjemturen den efterfølgende dag. Med den indstilling scorede vi naturligvis ikke mange point til konkurrencen om bedste bivuak.

Aftensmaden på hiketuren bestod af brændenældesuppe og tørmælk. Jeg husker tydeligt, at vi var omkring i terrænet for at finde friske brændenælder til måltidet. En af de opgaver, som vi skulle løse, bestod i, at man skulle fange en frø. Jeg kan ikke erindre, om det lykkedes os at finde et sådant dyr, men vi har i hvert fald forsøgt. En anden opgave var, at man skulle lade en skovmyre bide sig for at konstatere, om dens kæbe bevægede sig fra side til side eller op og ned. Heller ikke resultatet af denne opgave erindrer jeg. I hvert fald fik vores patrulje ikke så mange point fra hiketuren. Dertil havde gåturen til vores bestemmelsessted været for lang og udmattende.

Bortset fra på hiketuren var der på landslejren hver aften en fælles samling med lejrbål og optræden på en stor scene. Der var her forskellige former for underholdning. Specielt erindrer jeg, at der var en gennemgående historie, der blev oplæst. Historiens titel var "Døden fra Nokkebølle – 20 år efter". Den omhandlede bl.a. den "unge lovende flyttemand "Egon Tyrenakke". Historien var godt skrevet og hylende morsom. Vi så meget frem til at høre næste afsnit i føljetonen. Som alle gode historier endte den naturligvis lykkeligt. Ved disse aftensarrangementer var der en særlig stemning med de ca. 8.000 drenge, der sang de kendte FDF-sange og lod sig underholde fra den store scene.

Foruden traditionelle FDF-aktiviteter var der mulighed for at deltage i mere hobbyprægede arrangementer. Det var f.eks. ridning, motorlære, sejlsport og kunst. Det var i forhold til tidligere landslejre nyskabelser, men det var ikke aktiviteter, hvori vores patrulje deltog aktivt.

Sletten, hvor Julsølejren blev afholdt, er beliggende ud til Julsø, der er den største og dybeste af Himmelbjergsøerne. Bundforholdene i søen er imidlertid af en sådan beskaffenhed, at der ikke kan bades. I stedet for at lade drengene bade i Julsø, blev der opbygget en 15 x 50 m swimmingpool, hvor der blev pumpet vand op fra søen. Under opholdet fik vi flere gange lejlighed til at bade i swimmingpoolen. Det var naturligvis dejligt at kunne blive vasket, når den daglige hygiejne ellers kun stod på klatvask.

Vi havde en velfungerende patrulje, hvor vi hjalp hinanden med de konkurrencer og opgaver, som var en del af lejraktiviteterne. Selvfølgelig ville vi gerne været placeret bedre i lejrkonkurrencerne end de andre patruljer fra Haarby og Søholmgruppen. Det lykkedes dog ikke fuldt ud, men som jeg erindrer det, fik vi hæderlige bedømmelser i forhold til indsatsen, men det var ikke prangende. Julsølejren var sidste gang, at patruljen sammen var på lejrtur, så der blev aldrig mulighed for at tage revanche i forhold til de patruljer, som vi konkurrerede med.

Souvenir fra Julsølejren. En sådan tidstypisk folkevogn fik jeg desværre ikke med hjem.

På lejren var der selvfølgelig også drillerier patruljerne imellem. Som sædvanligt var der nogle drenge, som det gik særligt ud over. I vores patrulje var bl.a. Palle Møller Hansen fra Nellemose et let drilleoffer for nogle af de andre drenge. Men han lod sig heldigvis ikke særligt gå på af drille-

rierne, og vi andre i patruljen forsøgte at beskytte ham så godt, som vi kunne.

På landslejren var det en særlig begivenhed med kongeligt besøg. Vi var benovet over, at kong Frederik den 9. en eftermiddag besøgte lejren og holdt en kort tale for de mange FDF-drenge. I den anledning bragte Fyens Stiftstidende følgende rapport fra den store begivenhed[30]:

"Omkring 10.000 mennesker hyldede fredag kong Frederik, da han som FDF's protektor besøgte forbundets landslejr ved Julsø i Jylland. Kongen blev modtaget af lejrchefen, Willy Gravesen og FDF's formand, pastor Gunner Tjalve. Efter velkomsten sagde kong Frederik: "Jeg har mange gange været inviteret til FDF-arrangementer, og jeg er blevet modtaget på mange forskellige måder, men aldrig så originalt som her.' Kongen hentydede til velkomstceremonien, der bestod af en kombination af talekor, trommerytmer og klapsalver fra alle lejrens deltagere."

Kong Frederik den 9. besøger Julsølejren den 14. juli 1967. Kilde: FDF's Visuelle Museum, Jomsborg.

Den 17. juli var landslejren slut, og vi nedbrød vores lejr og pakkede soveposer og rygsække. Telte og patruljekasser blev efterladt og efterfølgende sendt til de respektive kredse. Det var på sin vis lidt vemodigt, men vi glædede os naturligvis også til at komme hjem. For mit vedkommende var det til arbejde på C.M. Madsens Fabriker, hvor jeg en kort periode var arbejdsdreng mellem to uddannelser.

Da nedpakningen var afsluttet, vandrede vi over pontonbroen tilbage til Svejbæk Station for at gå ombord på det tog, der skulle bringe tilbage til Fyn.

[30] Fyens Stiftstidende 15. juli 1967.

På Odense Station blev vi afhentet af forældre i biler og kørt hjem til Haarby. Ved deltagelsen i landslejren var vi alle en stor oplevelse rigere.

Julsølejren 1967 blev den sidste FDF-sommerlejr, som jeg deltog i. Dels var vi blevet seniorer, der ikke tog på sommerlejr, og dels var vi i gang med ud uddannelsesforløb, hvor der var behov for at tjene penge i sommerferierne.

Afslutning

Haarby FDF fik kun en begrænset levetid, men for mig var det en meget værdifuld tid. Gennem læring, leg og aktiviteter fik vi mulighed for at udvikle os. Samtidig fik vi nogle fantastiske oplevelser gennem weekendture og sommerlejre. Det ville jeg nødigt have været foruden.

Men det vigtigste, som jeg fik med fra FDF-tiden, er formentligt et godt værdisæt og altid at søge fællesskabet. Det har ubetinget været en god ballast gennem livet.

Der skal derfor afslutningsvis lyde en stor anerkendelse til de personer, der gjorde en stor forskel for os drenge tilbage i 1960'erne. Det er først og fremmest kredslederen Poul A. Jørgensen, men også de øvrige ledere i den tid, herunder Harald Larsen, Erik Hempler, H.C. Hansen samt alle juniorlederne. Uden deres store indsats havde drengeårene været meget mindre farverige.